

XXXVI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Tanulás- és Tanításmódszertani – Tudástechnológiai Szekció

Dráma vagy élmény?

Hagyományos és élményalapú tanulás vizsgálata tanulásban
akadályozott és tipikus fejlődésűtemű gyermekeknél

Készítette:

Tóth Kinga

Gyógypedagógia BA, III. évfolyam, levelező tagozat

Témavezető:

Dr. Hegedűs Roland

egyetemi docens

2023

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Elméleti háttér	3
2.1. Mi az a drámapedagógia?	3
2.2. A drámajáték.....	5
2.3. A drámajáték mint tantárgy	7
2.4. A drámapedagógus	9
2.5. A dráma használata az atipikusan fejlődő gyermekek esetében	11
2.6. A drámai munka	13
3. A kutatás	16
3.1. A kutatás célja, kérdések	16
3.2. Kutatás hipotézisei.....	16
3.3. A kutatás módszere, eszköze, körülményei.....	16
4. Az eredmények bemutatása.....	19
4.1. Az elkészített óratervek bemutatása és megvalósulásuk	19
4.2. Az órák értékelése a kérdőív alapján	21
4.3. Következtetések.....	27
5. Összefoglalás	29
6. Hivatkozott irodalom	31
7. Melléklet.....	34

1. Bevezetés

„A játszótársam, mondd, akarsz-e lenni, /akarsz-e mindig, mindig játszani” – teszi fel a kérdés gyermekkori önmagának a XX. század magyar irodalmának egyik nagy lírikusa, Kosztolányi Dezső. A kérdés ma is örökérvényű egy pedagógus, különösen egy gyógypedagógus számára, de legalábbis olyan oktató számára, aki hisz abban, hogy képesek vagyunk befogadó iskolát teremteni, elfogadó tanulókat nevelni azzal, ha a megszokott tantermi környezetet megváltoztatjuk. Témaválasztásunk kulcsfeladatának választottuk annak vizsgálatát, hogy a drámával való oktatás új utakat nyit meg mind a tanár, mind a diákok számára, mert a drámán keresztül együttesen tevékenykedő tanulói közösségeket hozhatunk létre, amely lehetőséget nyújthat a nehezen beilleszkedő gyermekeknek is, hogy „megmutassák” magukat. A drámapedagógia módszerét hívjuk segítségül ahhoz, hogy megmutassuk, a tapasztalaton keresztül létrejövő tanulási folyamat célravezető, hatékony, élményszerű minden diák számára. Különösen ezzel az eszközzel az alá-fölé rendeltségi viszonyból ki lehet lépni, a hagyományos direkt irányítás ekkor háttérbe szorul, ami teret biztosít - az egyéni fejlesztési lehetőségeket is mérlegelve - arra, hogy megfigyeljük, mire képes a tanuló, és ahhoz igazítsuk az átadni kívánt tudást, értéket. Több mint tíz éve alkalmazom a drámapedagógiát az oktató-nevelő munkámban, ami során kilenc évig lehettem koordinátora egy középiskolai diákszínjátszó körnek. Az ott megélt élményeim és tapasztalataim befolyásolják drámatanári gondolkodásomat is. A szabad és játékos tanulás híve voltam mindig. Most, gyógypedagógus hallgatóként törekszem arra, hogy az enyhe értelmi fogyatékos gyermekekkel is kialakuljon személyes kapcsolat, át tudjam adni a tanulás iránti szeretetet, értéket tudjak közvetíteni, járható utat mutatni.

A személyes bánásmód megvalósításához számunkra nélkülözhetetlen a drámapedagógia. Az a célunk, hogy megmutassuk, hogy egy emberi problémákra érzékeny pedagógus a drámajáték eszközével korszerű tananyagot képes átadni, élményszerűvé tud varázsolni egy-egy elolvasandó művet is. Fontos évről évre bizonyítani, hogy a drámajátéknak helye van az oktatásban, valamint, hogy a tanítási dráma az atipikusan fejlődő tanulók esetében is élvezetes és hasznos. Feltételezzük, hogy a dramatikus eszközök hatékonyak bizonyulnak minden korosztály, korcsoport tanulmányainak előmenetelében, valamint, hogy a szerepbe lépés, a saját élményen alapuló tanulás segíti a gyermekeket a személyes fejlődésükben is, valamennyi kompetenciájuk pozitív irányba mozdul. Ha többségi iskolában tanítóként együttneveléssel kapcsolatos nézeteinkről alkotott szemléletünket meg tudjuk változtatni, reformálni, akkor jó úton haladunk. Ugyanis elfogadást csak elfogadó közegben lehet tanulni,

és hogy ennek megteremtésére képesek legyünk, új utak keresésére van szükség. „Meg kell valósítani a minden tanuló számára hatékony iskola gyakorlatát, ahol az alapelv, hogy minden gyermek boldogságra és elfogadásra született.” (Vojnitsné és Kókayné, 2008:12).

A frontális osztálymunka véleményünk szerint nem lehet mindig eredményes olyan osztálycsoportban, ahol integráló nevelés folyik, vagy ahol enyhe intellektuális képességzavarral küzdő tanulókat oktatnak. A kutatásunk célja az, hogy gyakorlati tapasztalatból nyerjünk információt arról, hogy a már korábban is alkalmazott drámapedagógiai eszközök atipikusan fejlődő gyermekeknél is jól működnek-e, valamint a kutatási tapasztalatból új, egyedileg alkalmazott drámai módszereket gyűjtünk. A témaválasztási motivációink közé tartozott, hogy valamennyire tájékozottnak éreztük magunkat a témában, ugyanakkor tudjuk, hogy mindig vannak aktualitások, lépést kell tartani a gyorsan változó gyermekekkel. A kutatásban részvevő gyermekek őszintesége, nyitottsága segítség lehet abban, hogy még több kérdés fogalmazódjon meg a téma iránt.

Dolgozatunkban áttekintjük röviden a drámapedagógia elméletét, szerepét az együttnevelésben, foglalkozunk a dráma nevelésben betöltött szerepével, jelenlegi megítélésével. Megvizsgáljuk a dramatizálást, mint alternatív pedagógiai módszert, alkalmazási lehetőségeit. Új drámapedagógiai módszerrel tűzdelt óratervet készítünk, amelyet három osztályban fogunk kipróbálni, majd ennek értékeléséről kérdőíves vizsgálatot végzünk a részt vevő gyermekek körében. Itt lehetőségünk lesz bemutatni az osztályt, a közösséget, környezetüket, valamint azt is, hogy milyen tevékenységformát választottunk és miért a tanulók számára, mert a megfelelő drámajátékot mindig egy meghatározott pedagógiai cél alapján kell kiválasztani. Az általunk vizsgált tanulói csoportok rövidtávú drámai munkában vesznek részt. A vizsgált minta általános iskolai diákokból áll, akik egri Szalaparti Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskola és Kollégium, valamint a Tiszaújvárosi Széchenyi István Általános Iskola 5. osztályos tanulóiból állt.

2. Elméleti háttér

2.1. Mi az a drámapedagógia?

A kislexikon szerint a drámapedagógia művészetpedagógiai irányzat, amely a dráma és a színház eszközeit sajátos módon használja a nevelésben úgy, hogy játékokkal és gyakorlatokkal segíti a valóság átélését, valamint a csoport és az egyén fejlődését. Fontos célja, hogy aki aktívan részt vesz benne, az cselekvés közben ismerje meg a körülötte lévő objektív világot, önmagát, saját személyiségét, a körülötte lévő szociális világot, felfedezze, megtapasztalja, el tudja helyezni benne önmagát, végül könnyebben tudjon kapcsolatot teremteni. Fejlesztő hatása abban is rejlik, hogy aktív részvételt követelnek minden csoportban lévőtől, a résztvevők pedig ezeknek a cselekvéseknek a során elképzelt körülmények között valóságos érzelmeket élhetnek át (Marunák, 1991). Maga a dráma már évezredek óta fontos része az emberi kultúrának, mint olyan, művészi forma is, amely olyan feszültséggel teli emberi vagy társas helyzeteket hordoz, amely a cselekvésen keresztül ismerteti a kiváltó okokat, majd a következményeket. (Kaposi, 2008). Jelentése is az, hogy tenni, cselekedni, ugyanakkor eszköz a pedagógus kezében ahhoz, hogy különböző élethelyzetekbe állítsa a tanulóit, fejlesztve ezáltal a tapasztalat útján való tanulást. (Trencsényi, 2008)

Találkozunk olyan felfogással, amely a drámapedagógiát a gyermeknevelés középpontjában álló humán tantárgyak egyikének tekinti. Ezáltal számukra a drámaoktatás a különböző tantárgyak közötti összekötő kapoccsá válik, melynek segítségével könnyebben áthidalható az iskolán belüli és az iskolán kívüli élet közti nagyobb távolság (Bolton, 1996). Más szakemberek viszont nem tantárgynak vélik a drámajátékot, hanem inkább olyan hatékony módszernek, amely alkalmas a különbözőbb tárgyak megközelítésére és a tudástartalmak közvetítésére. Megint egy másik megközelítés az ember veleszületett dramatizáló képességét hangsúlyozza, aminek az alapjai a közösségben végzett munkára és az önkifejezésre törekvésben gyökereznek, valamint abban ragadhatók meg, hogy az ember az élőlények között feltehetőleg egyedülként képes „mintha” szituációban helyeződni. (Pinczésné, 2009)

Eredetét tekintve a drámapedagógia angolszász keletkezésű, a brit gyermekszínháztól indult a története. Peter Slade szerint a játék a tanulás egy lehetséges formája, így a gyermeki színháztanítás is nagy fejlesztőhatással rendelkezik. Dorothy Heathcote volt az a személy, aki kidolgozta a ma is ismert drámaformák és technikák nagy százalékát. Az ő álláspontja szerint a dráma mint a tanítás, a tanterv egészét átfogó megközelítésmódban jelenik meg, s a közös értelmezésre helyezte a hangsúlyt. (Neelands, 1994) Kiemelte a tanári

szerepbelépést, a szerepbe bevonódás különböző szintjeit, a szerepbe segítséget, valamint a drámai konvenciókat. A magyarországi drámapedagógia valamivel később indult el, nálunk a kezdetek az 1970-es évekre tehetőek, amikor is a drámapedagógia elsősorban a gyermek- és diákszínjátszó csoportok munkájában kapott helyet. (Pinczésné, 2009) Az idő előrehaladtával a drámapedagógia a személyiségközpontú reformpedagógiák egyike lett, amely érzéseket, élményeket örökít meg és dolgoz fel. Az eszközeit a drámai játék személyiség- és kreatívfejllesztő momentumaira építi, ezen belül is a szituációs rögtönzésekre. A kommunikációs készséget fejleszti, valamint a gyermekek társadalmi beilleszkedési zavarait segít csökkenteni, konfliktusokat akar megoldani, morális nehézségek között szeretne eligazodni. A drámapedagógia jellegzetessége, hogy a munka csoportban zajlik, legtöbbször közösségi jellegű és célzatú, ezáltal törekszik a reális énkép kialakítására és az érzelmi élet gazdagítására, általában helyzetgyakorlatok közvetítésével. Célja, hogy felszabadítsa a kreatív energiákat, és hogy olyan élményekhez juttassa a gyermeket, amelyekben megismeri a felfedezés és a helyes döntés örömét, ami által tenni akarásra sarkall. (Pinczésné, 2009)

A drámapedagógiával akkor tudunk hatékonyan jó irányt mutatni, nevelni, ha eltávolodunk a frontális tanári szereptől. A jó drámapedagógus körbe ülteti a gyermekeket az osztályban, megszünteti a hagyományos osztályszerkezetet, ahol a tanuló mindig passzív helyzetben van. Átrendezi a katedrát, akár színpaddá is változtathatja egy-egy feladat kedvéért. Az alárendeltség helyett partneri viszonyt igyekszik kiépíteni a gyermekekkel, hogy a tanuló érzéseit, sajátos kifejezőeszközeit mind az egyén, mind a közösség szempontjából megfelelő módon tudja megmutatni. (Debreczeni, 1993)

A mai napig kevés az a pedagógus, aki hajlandó felbontani a hagyományos óra rendjét, mert dráma alapú foglalkozáson egységnyi idő alatt kevesebb ismeretet lehet megtanítani, mint frontális osztálymunkával. Az érettségi követelmények is azt szorgalmazzák, hogy „tanítsuk meg” a tanyagot, majd kérjük azt számon, számokkal mérhető legyen a megszerzett tudás. Valóban egy-egy drámás óra felbonthatja a megszokott rendet, időigényesebb is lehet, mind a felkészülés, mind az átadni kívánt tananyag. Emiatt érthető módon sokan tartózkodnak ennek az eszköztárnak a használatától. A jól bevált, megszokott, hagyományos órától nehezen merünk eltérni, ami napjaink diákjainak nem tud eléggé motiváló környezetet teremteni. Az utóbbi időben teret nyert integrációs oktatás is megkívánja a pedagógusoktól a megújulást. A drámapedagógia pozitívumai között meg kell említenünk azt is, hogy a tanár számára jó eszköz lehet a kiegészítés ellen is, mert új kihívást jelenthet, az alkotás örömét. Nem beszélve arról, hogy bizonyos idő után a gyermekek is megszokják az „új rendet”, már várják, igénylik a másfajta

tanórai munkát, aminek segítségével a tanórai szünetben ők maguk rendezik be az osztálytermet. (Iványi, 2021)

„Mondd el és elfelejtem; mutasd meg és emlékezetembe vésem; engedd, hogy csináljam és megtanulom.” – mondta valamikor az ókori kínai bölcs, Konfuciusz 2500 évvel ezelőtt. A mondás lényege a drámapedagógia alapelve is lehetne, mert arra helyezi a hangsúlyt, hogy minél gyakorlatiasabb, élményszerűbb egy tanulási folyamat, annál inkább megmarad az ismeret. A mai drámapedagógia ezt a katarzist képes pótolni az iskolában mindenféle tantárgy esetében. Ilyen módon a drámapedagógia a drámajátékok rendszeres, céltudatos és tervszerű alkalmazása, a játékban résztvevők életkorának, intellektusának és személyiségjegyeinek megfelelően. (Móka, 1992)

2.2. A drámajáték

A drámajáték olyan folyamatosan alakítható, játékos, egyéni és közösségi tevékenységforma, amely a "mintha"-szituációban valósul meg, amikor azt mondjuk, hogy ez olyan, mintha, vagy úgy teszek, mintha. Ha egy szerepbe kerül a gyermek, máris színesedik a fantáziája, mert úgy kell tennie, mintha. A játék során szimbolikusan úgy kezelünk mindent, mintha az más lenne. Mondhatom azt egy számológépre, hogy az a telefon, vedd fel! (Kovács és Bakosi, 2005)

Mivel a játék közös, a gyermek találkozik a többi részt vevő érzelmeivel, megtanulhatja, hogy mások hogyan reagálnak, és hogy meg lehet bennük bízni. Emiatt elmondható, hogy személyiségfejlesztő, közösségi hovatartozást erősítő és kommunikációs készséget - a kommunikáció során saját érzését is képes a gyermek szabályozni, mert nem biztos, hogy azonnal van lehetősége reagálni, vagy nem biztos, hogy volt hasonló helyzettel tapasztalata - alakító ereje van. A hosszabb távú drámajáték eredménye lehet egy ünnepi előadás, egy színdarab is, ezért a drámaóra a színházértést is segítő tevékenység. Nem csupán a magyaróra feladata színházértő és kedvelő gyermeket nevelni. Ha lépést tart a korrallal, akkor ráirányítja a figyelmet az előadott alkotásra. Értékteremtő tevékenység is kiemelendő, mert figyelmet fordít az egyénre, a tanulócsoporthoz felmerülő problémákra. Például, ha azt mondom a gyermeknek, hogy: te hogy éreznéd, magad, ha az történné vele, hogy...? (Móka, 1991)

Azok a tevékenységek is ide tartoznak, amelyek ennek befogadására és az ebben való megnyilvánulásra készítik fel bennünket. A személyiségformálás drámapedagógia stratégiájának eszköze azonban nemcsak a drámajáték lehet, hanem az a színi tevékenység is, amely során a drámapedagógus (ebben az esetben, rendező) a színjátszókat felkészíti a darab

közönség előtt való bemutatására. A felkészülést, a bemutatókat és az előadást követően az egyén a tapasztaltakat úgy hasznosítja, hogy a résztvevők harmonikus és sokoldalú vagy speciális fejlesztését eredményezze, s ezáltal őket önismereten alapuló önképzésre sarkallja. A drámapedagógia célja, a személyiség minden részének - az értelem, az érzékelés, az emlékezet, a figyelem, a fizikum, a jellem – fejlesztése úgy, hogy az az egyént alkalmassá tegye az élete során tapasztalt interakcióban való eligazodásra, és annak dinamikus megélésére. Elmondható, hogy a drámának két feladata is van: esztétikai és pedagógiai. (Móka, 1992)

A drámajátékban a szereplő cselekvőként és közreműködőként, képzeletben és tevékenyen él meg élethelyzeteket. A drámajáték során a játékosok egymást váratlan helyzetek elé állítják, ezáltal spontán reakciókra készítetik a másikat. A rendszeres játéktevékenység így gyakorlótérre változik, és viselkedési biztonságot nyújt. Előbb-utóbb kialakul a résztvevőkben az a beállítódás, hogy önmagukat kívülről próbálják megfigyelni, ami által helyzeti-viselkedési önismerethez jutnak. Az önismeret egyrészt lehetővé teszi az életszemléletbeli, gondolkodásbeli, viselkedésbeli korrekciót, másrészt ez jelenti az első lépést mások megismeréséhez. A folyamat során a résztvevők kapcsolatot és kölcsönhatást létesítenek másokkal, majd beleképzelik magukat az ő problémáikba. Át tudják élni a többiek helyzetét a szerepbe lépéssel, amit visszatükröznek magatartásukkal, és megtanulnak úgy reagálni saját viselkedésükre, ahogy azt mások teszik. A kommunikációs és a nem verbális kommunikációs gyakorlatok révén pedig kifejezőbbé válnak a közlések, az időben és térben magabiztosabban mozgó drámajátékosok artikuláltabban beszélnek, pontosabban és finomabban fogalmaznak, hatékonyabban kommunikálnak, és jobban helyzethez illően választanak kommunikációs stratégiákat. (Pinczésné, 2009)

A dramatikus tevékenységformákat korábban Gavin Bolton modellje alapján osztályozták, ami ma is a legelfogadottabb. Megkülönböztet úgynevezett „A” típusú drámai gyakorlatokat, és „B” típusú dramatikus játékokat, valamint az „A” és „B” kettőset, a „D” típusú drámát. Magyarországon inkább a tanítási dráma elnevezés terjedt el, ahol a játék egyszeri, a folyamata sajátos, személyiségpszichológiai, neveléslélektani és módszertani képzettséget feltételez, ami miatt még mindig nagyon ritka az a pedagógus, aki alkalmazza is a hétköznapi gyakorlatban. Azért is vannak többségben az előadás központú pedagógusok, mert nagy az elvárás az óvodai, iskolai ünnepeken, azaz ünnepi műsort készítenek. A szocializációs funkció hangsúlyozása miatt, a tényleges személyiségformáló hatása okán a többi tevékenységformát tartjuk fontosabbnak. A pedagógusok egyik csoportja tehát a rövid távú, közvetlen tapasztalatszerzést preferálja. A lezártásra törekszenek, amely által a tevékenység könnyen megismételhető szinte számtalanszor, vagy amennyiszer igény van rá. A

másik típusban a pedagógusok nem fókuszálnak az időre, középpontban pedig az a téma áll, ami a közösséget érdekli és érinti. (Pinczésné, 2009).

2.3. A drámajáték mint tantárgy

Már a 2012-es Nemzeti alaptanterv (NAT) a művészeti területek között veszi számba a dráma és táncot, majd 2018-tól pedig a NAT része lett a Dráma és színház tantárgy. A tantárgy célja valamilyen a megértésben bekövetkező változás lehetőségének előidézése csoportos játékokban. Ha a csoporttal közösen létrehozunk egy képzeletbeli világot – akár a tanórán is eljuthatunk más-más térbe és különböző szituációkba, aminek csak az órai időkeret szab határt. Szerencsés esetben tovább tudjuk folytatni a folyamatot más-más tanórán. Az itt előkerülő szituációkban a szereplőknek lehetőségük van mérlegelni azt, hogy mit tennének, ha... A drámajáték végeztével szembesülünk döntéseink eredményével, megláthatjuk, hogy mások hogyan érzékelték választásainkat, vagy elmondhatják, hogy ők hogyan cselekedtek volna. „Az a legnagyobb előnye ennek a csoportos tevékenységnek, hogy didaktikus hangsúlyok nélkül akár életbevágó erkölcsi dilemmákkal is szembesülhetünk (játszhatunk róluk), ráadásul a szerep itt mindig védi a személyiséget. A tanár pedig nem „mindent jobban tudó” és mindent (már előre) jobban értő státuszú hatalom, csak a játék kereteinek létrehozásában és az ún. „fókusztartásban” lesz ő a „főnök”. (Wenczel, 2018:22) A drámajáték vezetője szinte csak felügyeli, hogy a játékban résztvevők ne térjenek el a feladat kezdetekor egyeztetett közös megállapodásuktól, ami az akkori fiktív világot illeti. Mivel a tanár kilépett a hagyományos szerepéből, azt sem árt megbeszélni, hogy attól még nem a gyermekek szolgája, hanem ő az, aki ehhez a folyamathoz a leginkább ért. (Wenczel, 2018)

A hagyományos tanítási órákon a tanulók olyan dolgokról tanulnak, amelyek távol állnak tőlük, még ha fel is keltette az érdeklődésüket egy-egy téma, nehéz azt fenntartani, vagy személyre szabni azt, amely elősegítené, hogy tovább gondolják. A drámai eszköztár egyfajta kísérlet a tudás személyessé tételére, ahol a gyermekek belépnek egy előre megbeszélt szerepbe, - még ha improvizációs feladatról is legyen szó - elképzelik, hogy mit tennének egy adott szereplő helyében, vagy abban a helyzetben. Egy olyan belső megértés jöhet létre, amelyben az elképzelt szereplő helyében cselekszünk, ami szinte felment bennünket az alól, hogy negatív visszajelzést kapunk. A legfontosabb felvetett problémát pedig többféle aspektusból lehet segítségével megvizsgálni. (Knausz, 2001)

A drámapedagógiai órákon a tanár mindig valamilyen céllal vet fel problémákat és úgy teremti konfliktushelyzeteket, olyan körülményeket hoz létre, amelyek elősegítik a különböző

szituációk, jelenségek, kapcsolatok és magatartások megértését. Meríthet a csoportot érintő aktuális feladatokból, problémákról, amelyek rendezéséhez, vagy alternatívák kereséséhez is nagy segítség lehet. A tanulók feladata, hogy a különböző szituációkból kiindulva közösen megtalálják a lehetséges megoldásokat. Fontos, hogy a pedagógus a háttérbe húzódjon, elsősorban a gyermekek akciói és reakciói irányítsák a cselekményeket. (Csájiné, Szilvásiné, 2008)

Minden drámaóra sokszínű tevékenységi formákon alapszik, még a legegyszerűbb is, mert egyéni, csoportos, egész csoportos feladatok váltakoznak. Táncra, énekre, rajzolásra, írásos és szóbeli kommunikációs feladatokra is sor kerül, de a középpontban mindvégig a résztvevők gondolkozásra való készítése áll. A feldolgozott történetek érzelmeit, gondolatokat megtanult rutinokat hívnak életre. Nem csak a ráhangolás és a feladat a fontos, hanem hagyni kell időt a szerepből való kilépésre, az érzelmek megbeszélésére is, amelyek gyakran nem is az órán, hanem akár később is megfogalmazódnak a tanulóknál. Gondos előkészítést és tudatos tervezést igényel az óra megtartása, ezért egyetlen játék, feladat sem lehet véletlenszerű. Ennek a feltétele, hogy a tanár ismeri a közösséget, az egyéni képességeket, szinte személyre szabhatja a tevékenységét. (Tölgyessy, 2018)

„A dráma- és színházpedagógia tanuláselméleti paradigmájával, széles módszertani spektrumával, dramatikus eljárásaival, tanulásszervező struktúrájával, és nem utolsósorban, művészetalapú kutatási metodológiájával elősegíti a társadalmi befogadást, támogatja az inkluzív pedagógiát, közösséget vállal a méltányosság-elvű és interkulturális szemléletű nevelési koncepciókkal”. (Novák, 2016:46) Olyan tanulási folyamat jön létre a játék során, amely kooperáción alapul, döntések sorozatának eredményeképp létrejövő tudás.

A dráma eszköztárával tartott órák alkalmasak az önszabályozás, a figyelem, a türelem, az egymásra való odafigyelés fejlesztésére. Megtanulhatják a diákok az indulatkezelés lehetőségeit, fejlődhet az együttérző képességük, toleranciájuk. A dráma kiválóan alkalmas csoportépítésre is, és azoknak a kommunikációs- és kooperációs készségeknek a középpontba helyezésére. Kiemelhető pozitívuma még, hogy a különböző hátránnyal, illetve hátrányos helyzetben élők körében a drámajáték és a színjáték terápiás természetű is lehet. (Szauder 1993, 1997)

„A gyermek a drámajátékban, ha még nincs elrontva, felfedezi az életet és önmagát. A gyakorlatok segítségével ez a felfedezés izgalmassá, személyessé válik, és mivel a drámajáték csoportokban zajlik, közösségi élmény birtokába is jut a gyermek” - állítja igen helyesen Peter Slade. (Debreczeni, 1991:8) Egy-egy drámafoglalkozás során megváltozik a diák viszonya saját magához, a világhoz. Akár csak a hagyományos órai keret, a megszokott tantermi környezet

átalakítása elég lehet hozzá, hogy a diákok motiváltabbak legyenek és előfordul, hogy csak a mondanivalót kell megváltoztatni. Mielőtt felsorolnánk, hogy melyek az óra céljai, a feladatai, ahelyett játékra hívni a diákokat. (Bethlenfalvy, 2022).

2.4. A drámapedagógus

Minden drámatanár, aki ilyen típusú játékot tart és alkalmaz az óráin, ki fogja alakítani a saját módszerét (Gabnai, 1985). Azaz mindenkinek a saját tanítási stílusára kell formálnia a különböző dramatikus foglalkozásokon szerzett tapasztalati tudást. Lesz olyan játék, amit akkor alkalmazunk, ha látjuk a diákjainkon, hogy mai tanórát érdemes egy indulatokat szabályozó feladattal elkezdni. Előfordulhat az is, hogy az érzelmek szabályozására, felszabadítására lesz szükség vagy óra végén relaxációs feladatokat kell kínálnunk. Mindehhez szükség van arra, hogy mélységeiben ismerjük a közösséget, ahol tanítunk. Tudjunk és merjünk reagálni a napi helyzetekre, merjünk kilépni az előre eltervezettből is. Ne ragaszkodjunk hozzá, hogy már pedig ma megtanítom Petőfi Sándor tájköltészetét, lesz, ami lesz. Ha észrevesszük, hogy azon a napon mire képes a csoport, akkor az átadni kívánt tudás is elmélyültebb lesz. Előfordulhat, hogy nem jutunk el Az alföld utolsó versszakáig, de ne bánjuk, ha észrevettük, hogy a gyermekcsoportra akkor és ott más módszerrel lehetett hatni. Nem biztos, hogy kezdetben sok feladatot elbírnak, észre kell venni, hogy lassan, egyre több és sokrétűbb feladatokat bevéve érhetjük el célunkat. Ilyen módon a drámatanárnak rendelkeznie kell bizonyos képességekkel, tulajdonságokkal, amelyek elengedhetetlenek az előbb felsoroltak miatt. Kellően nyitottnak kell lennie nem csak a diákok iránt, hanem az új módszerek elsajátítása iránt is egyaránt. A jó drámatanár empátikus, játékos kedvvel, az új utak kipróbálásához szükséges bátorsággal, szituációteremtési és átlátási képességgel, kapcsolatfelvételi és kapcsolattartási készséggel, rugalmassággal, szerepbe lépéshez bizonyos színészi rutinnal is rendelkezik. (Tölgyessy, 2018).

Hajlandó továbbá bizonyos tanári „jogok” lemondásáról, miszerint a játékban való döntés lehetőségét képes átengedni vagy legalább megosztani a résztvevőkkel. Végül, ha törekszünk ezen képességek elsajátítására, akkor a tanításunk során nemcsak a diákjaink szeretetét nyerhetjük el, hanem képesek leszünk szinte rutinosan különböző kompetenciákat is fejleszteni. Ilyen kompetencia többek között az együttműködésre való képesség, a vitakultúra kialakítása, amennyiben nem csupán az a cél, hogy hangerővel győzzem meg a másikat, vagy a kooperáció, a társas kultúra, amikor több nézőpont érvényesítése a cél. Ehhez tartozik a társadalmi részvétel,

a demokráciára nevelés is, hogy együttműködéssel milyen alkalmazkodási technikák sajátíthatók el. (Tölgyessy, 2018)

Az elmúlt időszakban, a pandémia idején hatványozottan sor került erre, mert így vagy úgy, de váratlanul ért minket az online oktatásra való átállás. A gyermekeket hasonlóképpen. Meg kellett tanulnunk együttműködni ebben a kibernetikus világban is. A felkészült drámatanár azonban ebben a térben is megtalálja a lehetőséget. A rendszerezés, illetve lényegkiemelés, az önismeret, önkifejezés, önértékelés, önállóság, az előadói képességek, a kommunikációs elemek tudatos használata, a kreativitás a csoportban való együttműködés különösen nagy szerephez jut. (Körömi, 2015)

A hagyományos keretek között a drámapedagógiai foglalkozásnak van egy nagyon fontos tárgyi feltétele, mert egy olyan tágas teremre van szükség, ahol nincsenek padlóhoz rögzített székek vagy asztalok, így a terem könnyen átrendezhető kisebb-nagyobb csoportbontásra vagy színpad és nézőtér formációra is. Ezt a drámatanár előre berendezheti, vagy akár közösen is alakíthatják a tanulókkal. A drámaóra résztvevői legtöbbször körben ülnek, ez a kör a kölcsönös elfogadás biztonságát kívánja megadni. Persze szolgálja azt is, hogy mindenki jól lásson mindenkit például egy metakommunikációs gyakorlatnál és az elengedhetetlen aktivitást. A közösségben folyó megfelelő együttműködést biztosító foglalkozáson egy drámatanár esetén a résztvevők száma 15-20 fő optimálisan. (Tölgyessy, 2018)

A drámapedagógiai foglalkozásokat demokratikus nevelési módszeregyüttesnek tartják, amelynek alkalmával a tanár különösen nyitott a tanulók személyes véleménye iránt. A gyógypedagógia területén hatványozottan kiemelhető a pedagógus empatikus készsége, jó etikai érzéke. A tanulásban jobban és gyengébben haladók is kockázatmentesen nyilvánulhatnak meg a drámás órán, mert azok az emberi problémák, amelyeket a drámában vizsgálunk, nem az egyetlen jó válasz lehetőségét keresik, ezért a tévedés és az ebből fakadó megszégyenülés lehetősége is alacsony. A drámás foglalkozáson többletidő juthat szinte észrevétlenül a tanulásban akadályozott tanulókra, amihez a pedagógusnak igen felkészültnek kell lennie, s nagy rálátásának kell rendelkeznie a csoportra. Akkor vagyunk, mi pedagógusok a leghatásosabbak, ha minden gyermeket egyéni sajátosságai, szükségletei szerint oktatunk, ezzel egyenlő esélyt biztosítunk számukra. A jó tanítás érdekes, tanulásra motiváló órák foglal magába, amihez szükséges, hogy a tanár megértse a tanulók egyéni szükségleteit, és ezeknek megfelelő oktatási programot hozzon létre. A drámatanár különös érzékenységgel kell, hogy kiválassza azokat a drámai eszközöket, amelyeket a csoportjainál próbára tesz. Rugalmasnak kell lennie, gyorsan átlátni, hogy egy adott tanórán alkalmazható-e az általa kiválasztott drámajáték, vagy sem. (Orbán, 2015)

A drámapedagógus az a személy, aki drámás tantárgyakat oktat az iskolában és munkájában megjelenik a drámapedagógia. A drámát alkalmazó pedagógusnak biztos tudással kell rendelkeznie az óra megtartásához. Tudni kell, hogy mit szeretne tanítani vagy inkább együtt tanulni a gyermekekkel, és arról is határozott elképzeléseinek kell lennie, hogy ehhez milyen módszereket és munkaformákat fog használni. A dramatikus tevékenységek során a tanulókat elbizonytalaníthatja az, ha a pedagógus úgy viselkedik, mintha fontos lenne számára a tanulók véleménye, de közben az irányba tereli a tevékenység folyamatát, hogy mindenki az ő erkölcsi normáit fogadja el. Fontos a tanári nyitottság, az empátia, az alkalmazkodás képessége tehát, ugyanakkor a játékbátorság is, hogy merjünk változtatni, igazodni a megjelenő érzelmekhez. A jó drámapedagógus munkájában megjelenik a fejlesztés, a szociális kompetencia és a csapatban való gondolkodás képessége. A drámatanár, mint minden tanulókat iránt érzékeny, figyelmes, a nevelésért elkötelezett pedagógus, olyan bizalmi ember, „barát”, aki sokszor az egyetlen lehetőség arra, hogy az otthoni problémákat, konfliktusokat feldolgozzák és vele megosszák. Az iskola életében a közösségért is felelős, mert sokszor ő az ünnepi műsor-összeállító és a rendezvényekért felelős. „Közvetítő a gyerek és az igazgató, a gyerek és a szülő, a gyerek és a másik gyerek között, a gyermek és a világ között – olykor helyettesítve a hiányzó szülőt.” (Körömi, 2015:15-16)

2.5. A dráma használata az atipikusan fejlődő gyermekek esetében

Mivel a XXI. században hálózati társadalomban és kontextusban élünk, dolgozunk és tanulunk, az együttműködés kulcsfontosságú, ebből fakadóan célszerű olyan tanulási helyzeteket teremteni, színtereket létrehozni és célokat kitűzni, ami épít az ezekben lehetőségekre. Az együttműködésen alapuló tanulást, hatékony oktatási módszernek tartják mind a hagyományos tanítás-tanulásban, mind a távoktatásban. A közös tanulás koncepciója szerint a tanulásban résztvevők együtt, közösen oldanak meg feladatokat és vesznek részt alkotási helyzetekben. A drámaóra éppen ehhez a koncepcióhoz illeszkedik, mert ekkor a gyermekek párokban, csoportokban dolgoznak együtt. A közös tanulás megfelelő óratervezés mellett előnyös lehet a nehezen tanulók számára, mert segítheti például az eltérő háttérrel rendelkező tanulók számára is álláspontjuk megosztását és kölcsönös cseréjét, valamint fejleszti a döntéshozatalt, az értékelést, a segítő és a kritikus gondolkodást. (Molnár és Pintér, 2018)

Ha egy gyermeknek valamilyen tanulási zavara van, akkor szinte egyetlen utat látunk, hogy valamilyen terápiára van szüksége. Esetükben gyakran fordulnak elő kötődési nehézségek, hiányoznak az elemi érzelmi odafordulások a másik emberhez, nem ismertek az együttműködés

formái, nem alakult ki a tolerancia, az empátia. A dráma ebben az esetben is hatékony segítség lehet, jó mentőöv arra az esetre, ha csupán a frontális munkában nehezített a tanuló. A számukra bármilyen értékű drámát érdemes úgy megtervezni, hogy segítse őket sajátos helyzetükben. Ha lehetőség van rá, akkor egyéni igényeket is figyelembe kell venni, mint például szeret szerepelni, vagy vágya rá, de nincs lehetősége és így tovább. (Szauder, 2001)

Amíg néhány speciális igényű gyermek számára előnyös lehet a drámai megközelítés, nem szabad azt feltételezni, hogy mindannyiuknak ez az egyetlen járható út a tanulásban. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében, mint például az autizmus a játék és a dráma ritkán használható. Ennek a különleges gyermekcsoportnak az esetében ugyanis gyakran a képzelet és a vágy hiánya áll a háttérben, így a drámaiság kiszámíthatatlansága nehéznek bizonyulhat számukra. (Szauder, 2001)

A drámaterápia, mint fizioterápiára elősegítheti a pozitív társadalmi értékeket, mint például egy csoporthoz tartozás érzése. Az ilyen érzések különösen fontosak lehetnek a tanulási zavarral küzdőknek, mivel a sajátos szükségleteik miatt számos esetben kizárják őket bizonyos társadalmi helyzetekből, amelyeket mások például természetesnek vesznek. A drámás szerepjáték alkalmas az empátia és a szociális magatartás fejlesztésére, mert a gyermekek nagyon kedvelik a megszemélyesítő, megelevenítő, dramatizáló cselekvésközpontú tevékenységeket. A dramatizáláson lehetőség van több szerep és funkció kipróbálására, ami során fontos a játékszituáció megbeszélése és a szerepek minél életszerűbb felvétele. (Némethné, 2008)

A dráma és a sajátos nevelési igényűekkel (SNI) foglalkozó kutatások száma korlátozott, ami nagyon megnehezíti a tanárok dolgát. Ez ahhoz vezethet, hogy a tanároknak előítéletei lesznek ennek az eszköznek a használatával szemben a fogyatékosággal élőknel történő használatánál. „Az értelmi fogyatékosoknál az agy morfológiai és funkcionális defektusa adott, s ezzel személyiségük egésze eltér az épekétől, jelen állapotában és fejlődésében is. Még akkor is, ha csak egyetlen morfológiai defektus a kiváltó ok. Egy okból több okozatra, az okozatokból több, vagy csak egy okra következtethetünk. így igen változatos személyiség-formációk jöhetnek létre.” (Móka, 1992:89) Ők a "mintha"-szituációt is sajátosan, differenciáltan élik meg, ezért számolnunk kell azzal, hogy nem mindig az elvárt módon reagálnak. Attól függően, hogy milyen mértékű az észlelési és értelmi képességük sérülése, választunk számukra megfelelő drámás módszert. Tudnunk kell, hogy az emlékezetük sem tipikus, lehet, hogy nehezebben idéznek vissza információkat és a szimbólumok értelmezésénél is az egyszerűségekre kell törekedni esetükben. Előfordulhat, hogy mozgásuk lassúbb, a motorikus készségeik változóak, nem biztos, hogy akkor és úgy lép ki vagy be egy szerepbe, ahogy azt váránk. A

szakirodalom szerint mégse féljünk alkalmazni a dramatikus eszközöket esetükben, mert a drámajátékok, a színi tevékenység színes, sokoldalú személyiségformáló eszköz, aminek alkalmazása önmagában is garantálja, hogy jó irányba mozdítja el az egymáshoz való viszonyokat és az énképet. Ugyanakkor nemcsak a személyiségfejlesztésben betöltött szerepe kiemelkedő a drámapedagógiának, de a közösség-lélektani vonatkozása is figyelemre méltó. Kutatások szerint a drámapedagógiai módszereket nemcsak a pedagógiai irányzatok használják fel, hanem pszichológiai és lélektani kutatások is, valamint terápiás céllal való alkalmazása sem elhanyagolható. (Zalay, 2008)

A drámapedagógia alkalmazására vonatkozóan nincs hivatalos szabályozás, ahogyan arra sem, hogy kik és mikor használhatják, hogy csak tipikusan vagy atipikusan fejlődő tanulók esetében alkalmazható-e. A különböző drámajátéktípusok azonban utalnak felhasználási célokra, területekre, valamint egyaránt alkalmazhatjuk gyermekek és felnőttek, épek és fogyatékosok körében, tanórán belül vagy kívül, egyszer vagy többször, közönség előtt vagy csak saját magunk szórakoztatására. Természetesen a drámajátékok játszása során is közvetítünk tudástartalmakat, ami jóval tágabb az egyes tantárgy tudástartalmánál, így több tantárgyat is magába foglalhat. A drámapedagógia nem a tudás passzív befogadására épít, hanem az élményalapú tudásra, ezért multifunkcionálisan alkalmazható. A drámapedagógia kérdéseket, problémahelyzeteket vet föl, amikre a közös drámajátékban van a válasz, amit a pedagógussal együtt keresnek meg a gyermekek. Az effajta megközelítésben a tanulás csoportosan történik, együttműködésre épül, ezáltal a tanulókat nem készíti versenyre, így belső motivációtól hajtott közvetlen tapasztalatszerzés, ami nem csak a szóbeli információáramlásra korlátozódik. A dráma, mint pedagógia a művészi tevékenységnek az információszerzés folyamatába történő bekapcsolásával olyan helyzeteket teremt, amik túlmutatnak az ismeretek, tudáselemek közvetítésén. Ezeknek köszönhetően, az evidensnek tűnő irodalomórákon kívül alkalmazhatók történelmi korok, társadalmi formációk, gazdaságföldrajzi jelenségek, biokémiai folyamatok, matematikai és nyelvi összefüggések stb. tárgyalásakor is, ezáltal több tantárgy összekapcsolását is lehetővé téve. (Pinczésné, 2009)

2.6. A drámai munka

Beszélhetünk rövid távú drámai munkáról, amikor egy-egy drámai eszközt alkalmazunk tanórán, valamint hosszútávú drámai munkáról is szó lehet, ami nagyobb felkészülést igényel. A nagyobb szabású drámai munka során újrajátszási és reflexiós fázisok váltják egymást, amelyek lehetővé teszik a tanuló számára, hogy képessége és tudása változatos módjait mutassa

meg. A kreativitás, a kreatív gondolkodás szempontjából mindkét munkaforma nagy odaadást követel. Míg az előbbi inkább tanórai tevékenységként valósul meg, addig a hosszútávú drámai munka során a mindennapok keretei szélesednek, az osztálytermi tevékenység bővül. Ilyen például egy produkció színpadra állítása, ami már projektmunka, és nagyon időigényes, gyakran több hétig is elhúzódik vagy hónapokig. Itt fontos feladat a motiváció megtartása, mert szinte csak tanórán kívüli tevékenységként valósítható meg. A próbák és egy darab színpadra állítása során a résztvevők hosszú, de maradandó tanulási tapasztalatot nyernek a nyelvükről, az irodalomról a személyes fejlődésükhöz hozzájáruló jelentős meglátásokkal. (Iványi, 2021)

„Az oktatás egyénre koncentrál, a dráma az egyediségére, minden emberi lény különleges egyéniségére.” – írja Peter Slade. Ez a módszer érdekesebbé, mélyebbé teheti akár egy műalkotás, legyen az irodalmi, zenei vagy képzőművészeti, megértését, feldolgozását, de akár az összes többi tantárgy tanítása is történhet drámán keresztül. Ezenkívül bármely tantárgy, szakterület területén felmerülő probléma megközelítése, vizsgálata történhet a drámapedagógia alkalmazásával. Amíg egy-egy mű elolvasása során a képzeletünket mozgósítjuk, és fejünkben jön létre a történet, addig a képzelet szerepe a dráma esetében is jelentős, de mégis van konkrét helyszíne, ideje, környezete. A dráma lelassítja a történeteket, valahol a képzelet és valóság határán mozog. (Iványi, 2021)

Elmondható, hogy minden drámai munka középpontjában az esztétikai, gyönyörködtető funkció áll, mert az aktív szemlélődés révén is el lehet nyerni az esztétikai jelentést. Az élményszerű, szubjektív, intuitív, érzelmi mindkettőnek kulcsfogalmai. Az esztétikai tudás, amely drámapedagógiával megszerezhető, személyes, új betekintést és struktúrát kínál a megértéshez és értékeléshez. A fiatalok például ilyen módon könnyebben, életszerűbben tanulhatnak a fogyatékoságról a drámai irodalom segítségével. Olyan drámai művekre gondolok, amelyekkel az iskolai tantervben vagy a színházban találkozhatnak, mint például Arany János balladái, az Ágnes asszony; Shakespeare szinte valamennyi tragédiája. Ugyanis ezekben a művekben olyan emberek kapnak szerepet, akiknek a megértéséhez különösen érzékenynek kell lenni. Ágnes asszonyt a versben végigkísérhetjük a megtévelyüléséhez vezető úton, mivel Arany hű a balladai homályhoz, ezért csak a metaforák segítenek meglátni, hogy mi zajlik az asszony fejében. Hamlet is vívódó szereplő, aki nehezen mondja el érzéseit. Ha ezeket a műveket drámai eszközökkel közelítjük meg, lehetővé teszi számunkra, hogy sok újat befogadjunk, módszereket adjunk, amelyeket kicsomagolhatunk és játszhatunk velük, majd később újra elővehetjük egy másik mű feldolgozása kapcsán. Valahol ez az esztétikai tudás, ami megengedi a kétértelműséget, a hiányosságot, az ellentmondást és összetettséget, és eszközt ad a kifejezésre. (Körömi, 2015)

A dramatizálás másik nagyon fontos eleme, hogy valóságos és csupán lehetséges szituációkat is eljátszunk a mintha játékokban, minden élethelyzet bemutatható segítségével. Így az atipikusan fejlődő gyermekek olyan szituációkban is részt vehetnek, amelyből rendszerint kimaradnak az életben. Itt viszont lehetőség van arra, hogy megfigyeljük, hogy hogyan viselkednének, tovább ők is kipróbálhatják magukat. Lehet ez olyan körülmény, amit inkább kerülnek, vagy amit szívesen kipróbálnának, de máskor nincs rá lehetőség. Gyakran elég, ha már feladatot kap a gyermek, és aktív szereplőjévé válik az órai eseményeknek. (Vojnitsné és Kókayné, 2008)

A drámajátékban a személyiség próbára teheti saját magát, és új, színesebb személyiségjegyekkel távozhat: s ez a "mintha" varázslatos közege. A drámapedagógia célja, „a személyiség minden komponensének - az értelem, az érzékelés, az emlékezet, a figyelem, a fizikum, a jellem stb. - egyértelmű fejlesztése, olyan irányba, hogy az az egyént alkalmassá tegye az élete során tapasztalt interakcióban való eligazodásra, és annak dinamikus megélésére.” (Móka, 1992:88)

3. A kutatás

3.1. A kutatás célja, kérdések

Kutatásunkban arra a kérdésre kerestük a választ, hogy különböző struktúrájú tanulói csoportokban, ez esetben többségi iskolában, majd integrált osztályban, valamint speciális (különnevelő) intézményben tanulók számára milyen előnyökkel járhat a drámafoglalkozás. A kutatásban azt feltételeztük, hogy eltérés fog mutatkozni motivációban, érdeklődésben, bevonhatóságban, de a végeredményben lesznek hasonlóságok, mert feltételezzük, hogy mindenki tanul valami újat, gondolunk itt arra, hogy lehetősége nyílik megszólalni (amire eddig talán nem volt lehetősége vagy nem akart), az érzéseit elmondani, talán egy aktuális problémájának a kezelésében segítséget kapni, dolgozhat együtt azzal, akivel nem szokott, és ez pozitív érzéssel töltheti el, vagy talán negatívval, de mindenesetre tanult önmagáról vagy társairól valami újat.

3.2. Kutatás hipotézisei

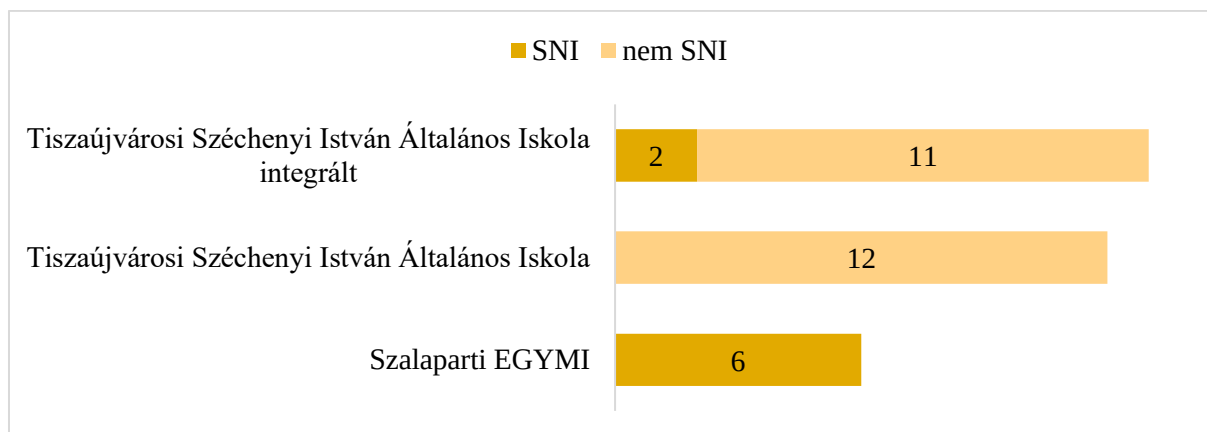
Kutatásunk során a következő hipotézisek érvényességének vizsgálatát végeztük el:

1. A gyermekek mindhárom csoportban jobbnak értékelik a drámapedagógiai módszerrel megtartott órát, mint a frontálisat.
2. A drámapedagógiai módszerrel megtartott órákon a gyermekek olyan módszerekkel találkoztak, amiket korábban nem használtak.
3. A gyermekek mindhárom csoportban jobban érezték magukat a drámapedagógiai módszerrel megtartott órán, mint a frontálison.
4. A drámapedagógiai módszerrel megtartott órák a tanulásban akadályozott gyermekeknek is megfelelőek.

3.3. A kutatás módszere, eszköze, körülményei

Az általunk vizsgált tanulói csoportok: 5. osztályos, általános iskolai diákok. Az első intézmény az egri Szalaparti Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskola és Kollégium, ahol hat enyhe értelmi fogyatékos (volt olyan is, ahol több fogyatékoság együttesen jelent meg) tanuló vett részt az órán. A második intézmény a Tiszaújvárosi

Széchenyi István Általános Iskola két osztálya, az egyik az integráltan tanulók csoportja: 13 tanuló, a másik a többségi diákok csoportja: 12 tanuló. Minden órát magam tartottam meg úgy, hogy a tanulók magyartanára is bent volt a teremben, mint megfigyelő.

1. ábra Tanulók megoszlása csoportok alapján (N=31)

Empirikus kutatásunk első részében hospitálást végeztünk a tanulócsoportoknál, ahol a gyermekeket ugyanazon szempontok szerint figyeltünk meg. A megfigyelés során kitértünk a csoport dinamikájára, a páros feladatokra és arra, hogyan működnek együtt. A kísérleti csoport tagjai közül az enyhe intellektuális képességzavarral küzdő tanulók még sosem dolgoztak párban tanórán, valamint dramatikus módszerrel tartott órán sem vettek részt, míg a többi, kutatásban résztvevő diák igen. A kontrollcsoport összeállításánál fontos szempont volt, hogy találkozzunk olyan tanulókkal, akiknek van drámás tapasztalatuk, és olyanokkal is, akiknek nincs. Ezeket követően osztályoknak/csoportoknak megfelelően óraterveket készítettünk, amiket megvalósítottunk az osztályokban.

A vizsgálat második felének (aminek eredményeit bemutatjuk két része volt), az egyik a résztvevő, megfigyelés módszere a megtartott órák során, valamint kvantitatív kérdőíves kikérdezés (melléklet 7.1) a gyermekek körében az órákat követően. Összesen hat óratervet készítettünk: egy drámai eszközzel kísért (melléklet 7.3) és egy normál, főként frontális magyaróra (melléklet 7.4) óratervét, amiket a három csoportra szabtuk. A dolgozatunkban a többségi gyermekek számára készült két óratervet ismertetjük, mert minden órának ez képezte az alapját csak az osztály tanulóinak képességeire igazítottuk minimális változtatással.

A kérdőívben az első kérdéscsoport az órára vonatkozott, a második pedig a diákok érzéseire az órán és az órával kapcsolatban. A kérdések zárt jellegűek voltak, az utolsó kivételével, ami önálló vélemény kifejtésére volt alkalmas. A 27 kérdésből 10 kérdés eldöntendő volt, mert igen, nemmel lehetett válaszolni, míg voltak olyanok, amelyeket 1-5-ig

terjedő skálán kellett értékelni. Törekedtünk arra, hogy egyszerűen fogalmazzuk meg a kérdéseket (a gyermekek számára érthető módon), könnyen, gyorsan megválaszolhatók legyenek, igazodva a gyermekek életkori sajátosságaihoz. A skálán mért adatokat átlagoltuk és összevetettük a drámai módszerekkel (D) megtartott órák átlagát a hagyományos módszerek (H) órájával, valamint harmadik szempontként bevontuk az osztály típusát (szegregált, integrált, többségi). Az eldöntendő kérdéseknél az esetszámok számát jelenítettük meg az ábrákon. A vizsgálatban csak olyan gyermekek vettek részt, akiknek szüleivel beleegyező nyilatkozatot töltöttünk ki (melléklet 7.2), ezáltal is próbáltuk a kutatásetikai követelményeknek betartani.

4. Az eredmények bemutatása

4.1. Az elkészített óratervek bemutatása és megvalósulásuk

Az óraterveket ugyanahhoz a meséhez készítettük el (Aiszóposz: Az egerek és a macskák), ami során fontos szempont volt az számunkra, hogy mielőtt a mesét a magyarórán elolvassuk, élményszerű pedagógia módszerekkel feldolgozzuk azt a drámai órán. Az első feladatok egyike volt, hogy különböző állatok bőrébe bújhattak a tanulók. Aki nem tudott úgy tenni, mint a színes kártyán szereplő állat, az segítő kérdéseket kapott. Például: milyen színű, mit eszik?

A szegregált osztály drámapedagógiai óratervében a mese továbbadása kimaradt, mert autizmus spektrumzavarral küzdő gyermek is tanul abban a csoportban, így nem tudott volna benne részt venni. Az óra során a gyermekek a szerepjáték kellékeit szívesen felpróbálták. Az első órát az Egri Szalaparti Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Óvoda, Általános Iskola, Készségfejlesztő Iskola, Fejlesztő Nevelés-oktatást Végző Iskola és Kollégiumában tartottuk meg, ahol az enyhe értelmi fogyatékos gyermekekkel dolgoztunk együtt. A terembe belépve nagyon barátságos környezet fogadott, projektor, kétféle tábla, egyszemélyes, de mozdítható padok, virágok, dekoráció. Három lány és három fiú volt jelen az órán, akiket az osztályfőnökük felkészítette őket, hogy fogunk hozzájuk menni órát tartani. A hospitálás ideje alatt megismertem a csoportot, amelyhez egy általam összeállított szempontsor szerint figyeltem meg őket. Fontos volt számunkra, hogy lássuk, hogyan viselkednek, társas közegben hogyan működnek, amit azért tettünk, hogy jobban meg tudjuk tervezni a számukra az órákat.

Fontos volt, hogy a gyermekek előzetesen ismerjenek, mert így szabadabban részt vehettek az órán. Az egyik fiú már az első öt percben jelezte, hogy ő nem jön ki a táblához, nem fog felvenni semmilyen jelmezt. Az óra végeztével azonban elmondhatjuk, hogy ennek figyelemfelhívó szerepe volt, mert mindenben partner volt. Az óratervben szereplő valamennyi feladatot meg tudtuk oldani némileg leegyszerűsítve, az gyermekek haladási ütemének megfelelően. A gyermekek ügyesen dolgoztak csoportban, párban is, habár kiderült, korábban még nem próbálta senki velük ezt a típusú munkaformát. Az érdeklődésüket végig fent lehetett tartani. Az egyik lány, aki az osztály egyetlen más anyanyelvű gyermeke is szerepelt, be tudott csatlakozni, mert a színes képeket ő is megértette. A rájuk szabott drámai eszközzel kísért óraterv feladatai közül leginkább az állatok „bőrébe bújás” tetszett, a gyermekeknek. A feladat

során észrevehető volt, hogy elfelejtik, mi volt a kártyán, mert többször ránéztek (ennek oka lehet az enyhe értelmi fogyatékosokra jellemző kisebb terjedelmű memória is).

A szegregált osztályban megtartott hagyományos magyaróra feladatai közül a párosítást kedvelték. A színes képek mindannyiuk figyelmét felkeltették, rendezgették, hangosan kimondták az állatok neveit. Sok dicsérettel, pozitív megerősítéssel nagyon motiválhatóak voltak. Minden esetben ugyanazt a mesét dolgoztuk fel: Aiszóposz Az egerek és a macskák című állatmeséjét, ahol a nagyképűsége, mint negatív tulajdonságon volt a hangsúly. Az enyhe intellektuális képességzavarral küzdő gyermekek ugyanabból a könyvből tanulnak, mint a tipikusan fejlődő társaik, így velük is feldolgoztuk a mese megértését segítő kérdéseket a tankönyvből. Nem jutottunk a végére, sok segítséget is igényeltek a megoldáshoz, valamint a nagyképűségre sem tudtak fókuszálni.

Az integrált osztály drámapedagógiai módszer óratervében arra figyeltünk, hogy a páros feladatban olyan egyszerű információkat dolgozzanak fel, hogy sikerélményük legyen, megfelelő legyen egymás magyarázata is. Az első feladatok egyike az volt, hogy a feldolgozni kívánt mesét a saját szavaikkal elmondtam, majd ezt kellett tovább adni. Nagyon jó kommunikációs gyakorlat volt, de a történet végére, bármennyire is koncentráltak, egy fél mondat maradt csupán. A feladat elvégzése során észrevehető volt, hogy nehéz számukra elvonatkoztatni, asszociálni, mert több idő telt el azzal, hogy rávezessem őket arra, hogy a szóbeszéd terjedése hogyan működik, melyek lehetnek a negatívumai. A játékszabályok megbeszélésénél is akadályba ütköztünk. Nagy eltérés mutatkozott meg abban, hogy ki, mennyire gyorsan értette meg a szabályt, ezért kevesebb idő jutott erre a feladatra. A hagyományos magyaróránál hasonlóképp, párban szerettek leginkább dolgozni, ami során felfigyeltünk rá, hogy néhány tanuló sokkal aktívabb a többenél. Megtudtuk, hogy olyan diákokról van szó, akik minden órán aktívan szerepelnek és jó képességűek. A mese elolvasása könnyen ment és megértésével sem volt gond, így jutott elég idő arra is, hogy a nagyképűséget, mint negatív jellemvonást, bemutassuk. Jó lett volna, ha több órában is találkozhatunk, mert akkor a háttérbe húzódó tanulók is jobban meg tudták volna mutatni magukat, mert a kérdőívben többen jelölték, hogy meg akartak szólalni, de nem került sor mindannyiukra.

A többségi osztály óratervében több állat típus jelent meg, bízunk benne, hogy kicsivel több feladatot meg tudnak oldani ugyanannyi idő alatt. A tantermet teljesen át kellett alakítani a drámás feladatokhoz, ami során látható volt, hogy nem idegen számukra a környezet átrendezése. Az egyik esetben minden tanuló kisegérré változott, kivétel az, aki a macska képet húzta az első feladatban. Ekkor a macska egy nagyon lassú tempóban üldözte az egereket, s amikor valaki fenyegetve érezte magát, kimondta egy tőle távolabb lévő egérke nevét, és a

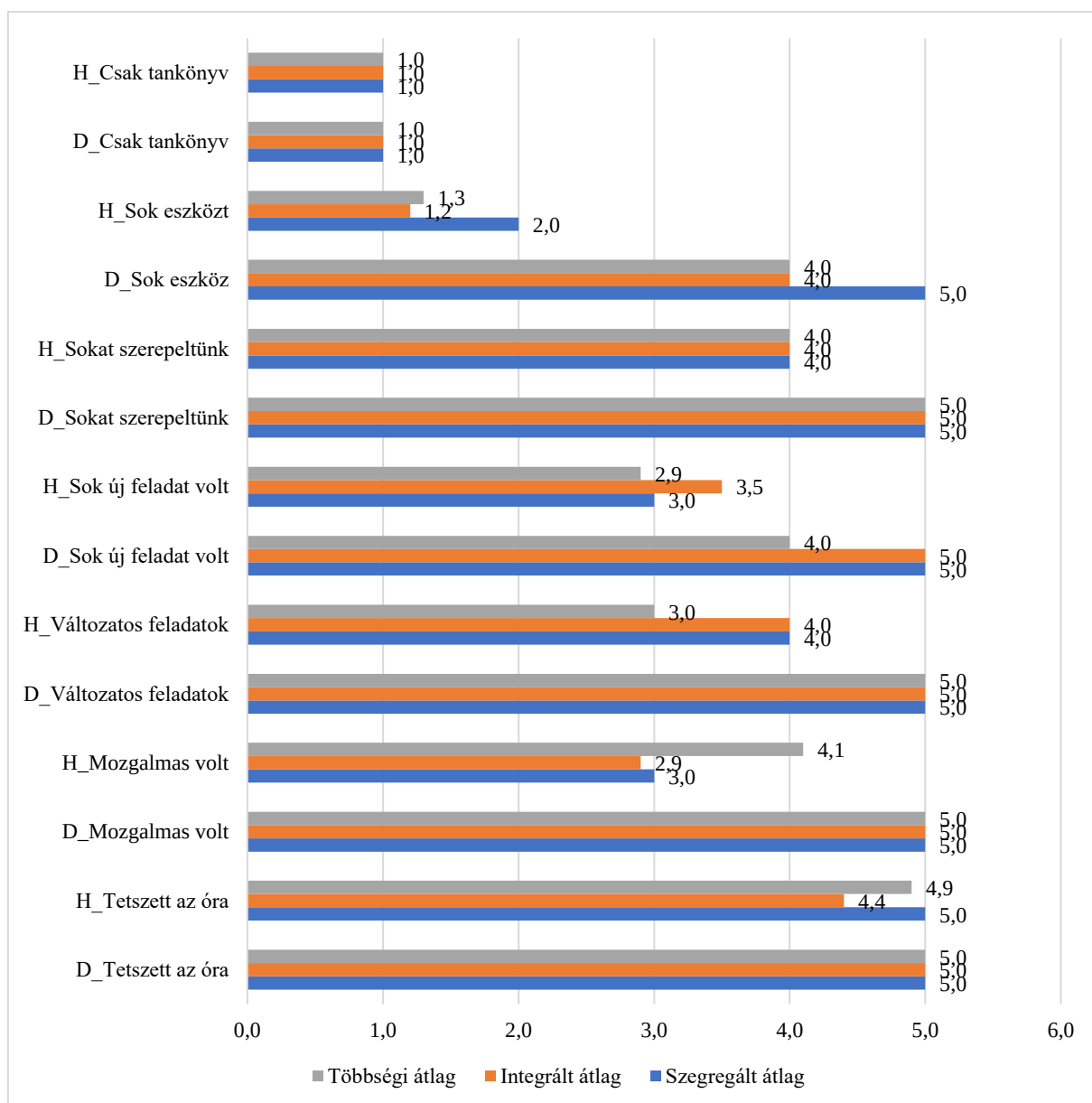
macskának arra kellett fordulni, oda kellett indulnia, így a kiséger megmenekült. Kétszer is el tudtuk ezt a feladatot játszani, mert annyira megtetszett a csoportnak, valamint azért is, mert könnyen, gyorsan átlátták a szabályt, míg ugyanezt a feladatot már nehezebben tudtuk az integrált csoporttal elvégezni. A szegregált osztály terme és a közösség sem volt megfelelő arra, hogy velük ezt a játékot ilyen szabályok mellett játsszuk, így azt leegyszerűsítettük, hogy számukra is élvezhető legyen. Itt is kiségerre változtak a gyermekek, de a macska szerepére a legügyesebb tanulót választottuk ki.

A hagyományos és a drámai eszközökkel tűzdelt órák között a legélesebb különbség akkor éleződött, amikor a magyarórán elővettük a tankönyvet és elolvastuk együtt a mesét. Akkor, ott először nyilvánultak a meg a tanulásbeli, tudásbeli, olvasásbeli különbségek. Szemmel látható volt, ki az, aki szeretne hangosan olvasni, ki az, aki nem (szemkontaktust azonnal megszüntette), így nehéz feladat volt kiválasztani, hogy ki olvasson a szövegből. A hospitálás során tapasztaltuk, hogy egy lány nem szerepelt a hospitált órán, itt viszont jelentkezett hangosan olvasni. A drámapedagógiai órán fel kellett állniuk a feladatokhoz, megmozgattuk őket, folyamatosan kellett a szemkontaktust tartani, míg a hagyományos órán a helyükön ültek a padban.

Minden csoportnál mindkét óra esetében lezáró kérdéssel ért véget az óra, ahol a nagyképűségről, mint negatív emberi tulajdonságról tudtunk beszélni. Figyeltük az időt, hogy mindenki, aki hozzá szeretett volna szólni, el akarta mondani a gondolatait a negatív tulajdonsággal kapcsolatban, az megtehesse.

4.2. Az órák értékelése a kérdőív alapján

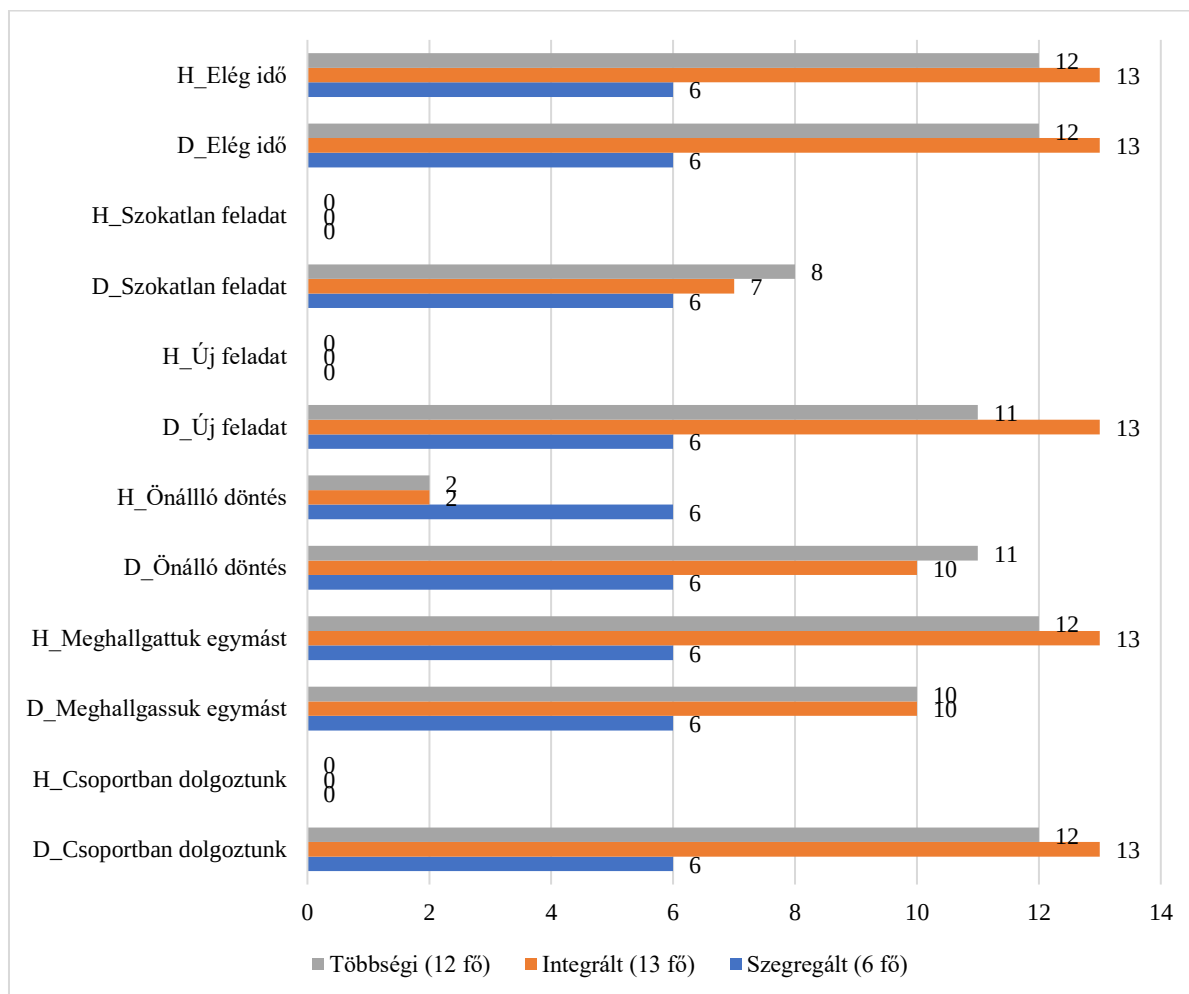
A következőekben a kérdőíves vizsgálatunk eredményeit mutatjuk be. A kérdővet minden gyermekcsoport kétszer töltötte ki, egyszer a drámapedagógiával kísért óra után, egyszer pedig a normál magyaróra után, s ezeknek a kérdéseknek az eredményeit összevetve mutatjuk be. A gyermekek kivétel nélkül azt gondolták, hogy mozgalmas, izgalmas óra volt a drámai eszközökkel kísért óra, míg a frontális magyaróra már nem kapott mindenkitől ötös értékelést, de a legrosszabb értékelést sem. Azt gondolom, ez azért lehet, mert nem a megszokott tanár tartotta, nem is mertek rossz pontszámot adni, annak ellenére, hogy tudták, nem jár semmilyen következménnyel a pontozás.

2. ábra Gyermek véleménye a két óra típusról (H=hagyományos, D=dráma) (N=31)

A gyermekek véleménye a két órátípusról a következően alakult (2. ábra): mindkét esetben csak a tankönyvet használták állítások 1-es átlagot érték el (itt meg kell jegyezni, hogy lehetséges rossz volt a kérdésfeltevésünk), viszont kiugró különbség figyelhető meg az eszközhasználat területén, mert a hagyományos óra keretein belül az átlagok alacsonyok (1,3, 1,2, 2,0) voltak, addig a drámaórán az eszközhasználat magasnak tekinthető (4,0 4,0, 5,0). A hagyományos órán a gyermekek 4,0-ra értékelték azt, hogy szerepeltek a tanulók, szemben a dráma óra 5,0 átlagával. A hagyományos tanórán a feladatok kisebb részben nyújtott újdonságot (2,9 3,5 3,0), a drámaórán viszont sok feladat volt újdonság (4,0 5,0 5,0) a tanulók számára. A hagyományos tanórán a feladatok közepes mértékben voltak változatosak (3,0 4,0 4,0) s közel

ugyanekkorra mértékben tartották mozgalmasnak a tanórát a diákok (4,1 2,9 3,0), míg ezzel szemben a dráma óra mind a mozgalmasság tekintetén, mind a feladatok változatosságában 5,0 átlagos értékelést kapott. Összességében a diákoknak tetszett a hagyományos (4,9 4,4 5,0) magyaróra is, de a drámai óra még jobban, mert mindhárom csoportban 5,0-ra értékelték. A legtöbb esetben a szegregált osztályban tanulók magasabbra értékelték az órát, ami alól kivételt képez a hagyományos óránál a sok új feladat (3,0) és a mozgalmas óra (3,0).

3. ábra A gyermekek igen válaszainak száma az egyes állításokra (H=hagyományos, D=dráma) (N=31)

Az 3. ábra alapján a feladatok megoldására kapott idő mindkét órátípus esetében elegendőnek bizonyult. Viszont egyértelműen látszik, hogy a diákok a hagyományos magyar óra keretei között sem új sem szokatlan, az átlagostól a megszokottól eltérő feladatokat nem kapnak. Minden a megszokott rend szerint történik, így nem szükséges alkalmazkodniuk ismeretlen szituációkhoz, így kisebb mértékben kényszerülnek önálló döntésekre. Az egymás meghallgatásában nagy különbség nem figyelhető meg. A dráma típusú óra 100%-ban a

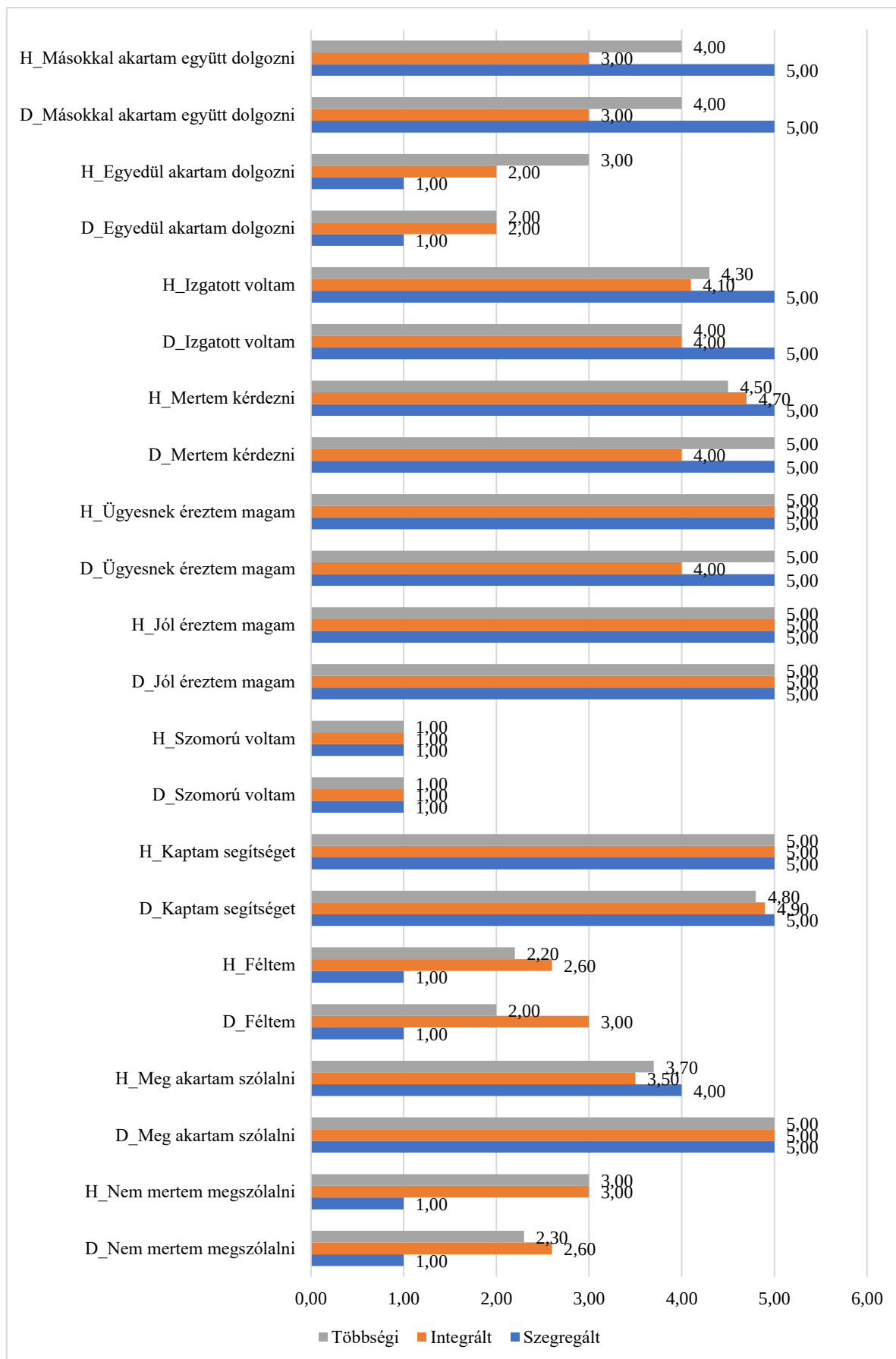
csoportokban történő tananyag feldolgozásra helyezi a hangsúlyt. A 31 fős vizsgálati mintából a gyermekek 100%-a vélte úgy, hogy a feladatok elvégzéséhez elegendő időt kapott. A hagyományos óra alatt a diákok nem találkoztak új, vagy szokatlan feladattal, míg a dráma órán kapott feladatok nagy része volt szokatlan (8, 7 és 6) és új (11, 13 és 6) számukra. A hagyományos órán a tanulók kis része (2, 2 és 6), míg a dráma típusú órán nagy része (11, 10 és 6) hozott önálló döntéseket. Ami érdekes eredmény volt, hogy a hagyományos tanítási órán résztvevők 100%-ban érezték úgy, hogy meghallgatták egymást, addig a dráma órán 83,87% hallgatta meg társát (10, 10 és 6). A csoportban dolgozás esetében pedig az volt tapasztalható, hogy a dráma órán 100%-ban, míg a hagyományos órán 0%-ban dolgoztak csoportokban az osztály tagjai.

A csoportok alapján az látható, hogy a szegregált osztályban tanulók ismét jobbra értékelik az állításokat, mint a másik két osztálytípusban. Ami nagy különbség az az önálló döntéshozatalt 6 fő jelölte a hagyományos órán a szegregált intézményben, míg a másik két osztálytípusban csak 2-2 fő.

1. táblázat A gyermekek munkaforma kedvelése az óra típusa szerint (N=31)

Munkaformák típusa		Szegregált	Integrált	Többségi
Dráma Munkaforma	Egyedül	2	3	1
	Párban	2	7	9
	Csoportban	2	3	1
Hagyományos Munkaforma	Egyedül	1	1	1
	Párban	5	12	11
	Csoportban	0	0	0

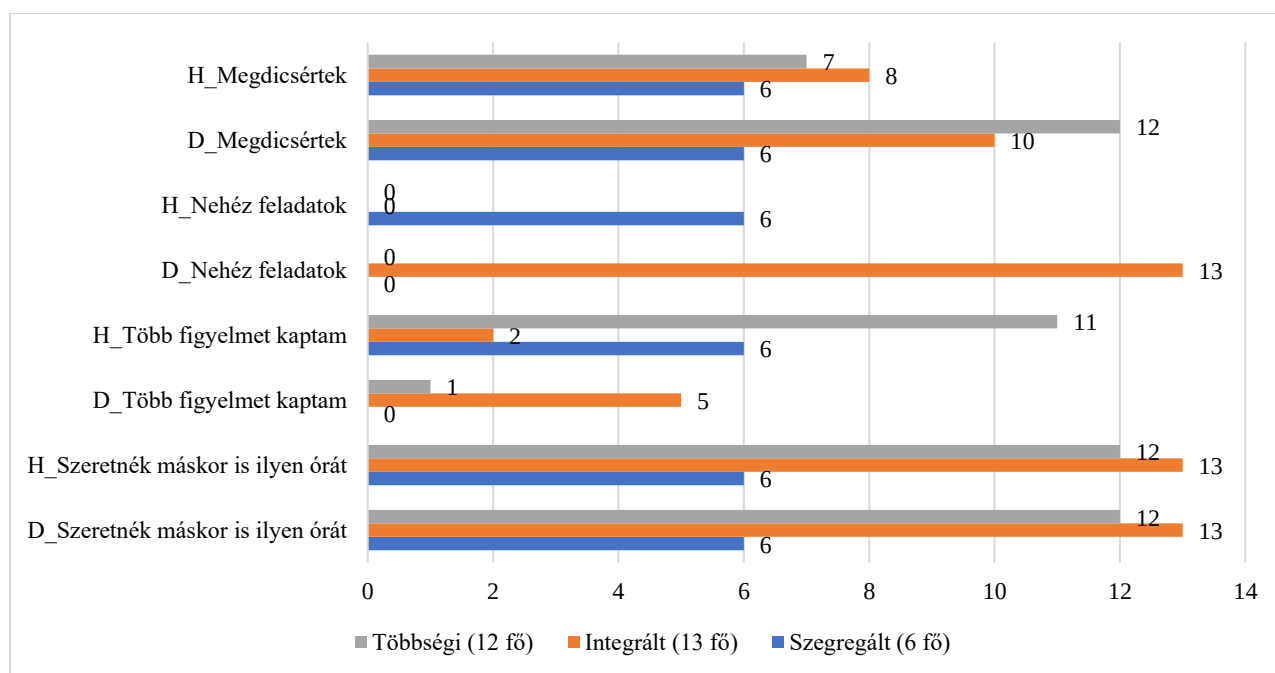
Az 1. táblázatban látható, hogy a gyermekek melyik munkaformát kedvelték az osztály típusa szerint. A szegregált osztályban a gyermekek megosztottak a drámai órán, mert 2-2-2 fő volt a megoszlás a munkaformák között, míg a másik két csoport esetében a párban való munka volt az, ami a legjobban tetszett (7 és 9). A csoportos munka kevésbé volt kedvelt a tanulók körében. A hagyományos órán nem volt lehetőség csoportban dolgozni, így ezt nem tudták választani a gyermekek. Ebben az óratartási típusban is a párban való munka kedvelése szinte maximális (5, 12 és 11), amiből látszik, hogy a gyermekek szeretnek a társaikkal együtt dolgozni.

445. ábra A gyermekek érzései a két órával kapcsolatban (H=hagyományos, D=dráma) (N=31)

A diagramon (5. ábra) a gyerekek érzéseit jeleníti meg az órával kapcsolatban. A másokkal való együtt dolgozásnál nem látunk különbséget a két vizsgált óra típus között, az osztályok között viszont igen, mert a szegregáltban szerettek volna leginkább együtt dolgozni, míg legkevésbé az integrált osztályban. Ennek oka lehet az, hogy a gyermekek nem akartak együtt dolgozni az SNI társukkal. Az egyedül való feladatmegoldásának a vágya már csökkent a dráma óra keretei között (H: 3, 2 és 1 D: 2, 2 és 1), illetve a diákok izgatottsága is minimálisan alacsonyabb volt az előbb említett foglalkozás alatt (H: 4,3 4,1 és 5 D: 4,0 4,0 és 5,0). A hagyományos tanítási óra alatt a gyermekek kevésbé mertek kérdezni (kivétel drámai óra szegregált osztály), kevésbé szerettek volna megszólalni (3,7 3,5 és 4,0), viszont úgy érezték, hogy nagyobb mértékben kaptak segítséget a tananyag elsajátításához (5,0). Mind a dráma, mind a hagyományos óra alatt a gyermekek egyformán jól és ügyesnek érezték magukat (5,0, kivétel az integrált osztály drámai órán), illetve ugyanakkora mértékben voltak szomorúak (1,0).

A félelem érzete érdekesen alakult, mert a drámai órán két csoport esetében csökkent, addig az integrált osztálynál 2,6-ról 3,0-ra emelkedett. A dráma óra keretei között sokkal több gyermek szeretett volna megszólalni (5,0), mint a hagyományos órakeretben (3,7, 3,5 és 4,0). A diákok hasonló mértékben voltak izgatottak az órák alatt, mert a hagyományos órákon 4,3 4,1, 5,0 voltak az átlagok, míg a drámás óra esetében 4,0 4,0 és 5,0. A gyermekek 100%-a érezte jól magát mindkét típusú órán, illetve senki sem érezte magát szomorúnak.

556. ábra A gyermekek igen válaszainak száma az egyes állításokra a két órával kapcsolatban (H=hagyományos, D=dráma) (N=31)

A gyerekek igen válaszai alapján készült grafikonon (6. ábra) egyértelműen tükröződik, hogy a sokkal többen részesültek pozitív visszajelzésben a dráma órán (12, 10 és 6), mint hagyományosan (7, 8 és 6), annak ellenére, hogy igyekeztem mindkét órán egyenlő arányban dicsérni. Az eltérésnek az oka az lehet, hogy a feladatok nem tették lehetővé a magasabb dicséret számot. A gyermekek nehezebbnek vélték a drámai óra feladatait az integrált osztályban (13), aminek oka az is lehet, hogy a gyermekek félre értették a feladatot. A gyermekek úgy érezték, hogy kevesebb figyelmet kapnak a drámai órán (1, 5 és 0), mint a megszokott hagyományos magyarórájuk keretei között (11, 2 és 6). Itt is különbség van az osztálytípusokban, mert míg az integráló osztályban a több figyelem több (5) gyermeknél megjelent a drámai órán, addig a másik két típusban (1 és 0). A diákok ugyanolyan mértékben támogatják, mind a hagyományos, mind a dráma típusú tanórát, mert válaszaik alapján bármelyiken szívesen részt vennének ismét.

A kérdőív egyetlen nyílt végű kérdésére három válasz érkezett csupán, amik a következő változatos válaszok érkeztek:

„Az állatok bőrébe bújást szerettem a legjobban.”

„Az volt a jó, amikor kergettük egymást.”

„A legszívesebben a párommal dolgoztam, segített a feladatban.”

4.3. Következtetések

Az első hipotézisünk az volt, hogy a gyermekek mindhárom csoportban jobbnak értékelik a drámapedagógiai módszerrel megtartott órát, mint a frontálisat. Ez a hipotézis igazolódott, mert az eredmények azt mutatták, hogy mozgalmasabbnak ítélték az órát, valamint azt tapasztaltuk, hogy aktívabban részt tudtak venni.

A második hipotézisünk szerint a drámapedagógiai módszerrel megtartott órákon a gyermekek olyan módszerekkel találkoztak, amiket korábban nem használtak. Részben igazolódott, mert a többségi osztályba járó gyermekeknek egyébként is van tánc és dráma órájuk. Az atipikusan fejlődő gyermekeknek azonban változatos, új feladattípusokat tudtunk mutatni, amelyek fent tartották az érdeklődésüket.

A harmadik hipotézisünkben azt fogalmaztuk meg, hogy a gyermekek mindhárom csoportban jobban érezték magukat a drámapedagógiai módszerrel megtartott órán, mint a frontálison. Igazolódott a hipotézis, mert nem csupán a tankönyvből tanultunk, és volt lehetőségük szerepelni, amik a válaszokban is megjelentek.

Az utolsó hipotézisünk szerint a drámapedagógiai módszerrel megtartott órák a tanulásban akadályozott gyermekeknek is megfelelőek. Ez a hipotézisünk is igazolódott, mert aktívan részt vettek, motiváltak voltak, meg akartak felelni az órán. A kérdőív alapján pedig megállapítható, hogy máskor is szeretnének még drámás órán részt venni. Ezek a gyermekek általában a legtöbb állítást pozitívabbra értékelték, mint társaik.

5. Összefoglalás

Összességében a drámapedagógiának azokat az alternatíváit igyekeztünk bemutatni, amelyek válaszokat kínálnak azokra a problémákra, amelyeket frontális tanítással nem lehet megoldani. Ezek csupán választási lehetőségek, amelyek minden pedagógus kezében ott vannak és lehetőséget biztosítanak a tanórák problémáinak megoldására, a hatékonyság növelésére, a fegyelmezési és fegyelmi orvoslására. Ha arra törekszünk munkánk során, hogy minél jobb pedagógusok legyünk, és pozitív benyomást akarunk kiváltani a gyermekekben, akkor bátran alkalmazzuk a dráma eszközeit!

A drámapedagógia mint többféle megoldást lehetővé tevő módszer aktualitására rávilágítottunk ebben a dolgozatban. Felhívtuk a figyelmet arra, hogy a drámajáték fontos célja egy az események megértésében bekövetkező változás előidézése (Kaposi, 2004), ami véleményünk szerint a megtartott órákon megtörtént. Meggyőződésünk szerint, a mai modern kor követelményeihez alkalmazkodó iskolához új rendszerek szerint működő pedagógiára van szükség, és legfőképpen pedagógusra, aki szeretné a tanítványa útját egyengetni, de úgy, hogy közben hagyja, hogy az ismereteit saját tapasztalatai alapján is megszerezhesse. Minél több drámapedagógusra lenne szükség az iskolákban, és annál is több drámapedagógiával kísért órára, amely képes hatékony eszközöket adni a kezünkbe; korunk pedagógiai kihívásaira.

Bebizonyosodott számunkra, hogy a tervszerűen alkalmazott, egyénre szabott dramatikus alkotójátéknak helye van a nevelésben. A hipotéziseket összevetve a kutatási eredményekkel, megállapíthatjuk, hogy a drámajáték lehetőséget ad a gyermeknek saját személyiségének megismerésére, társas kapcsolatokban való helyes megítélésére. Ilyen módon a drámajáték eszköze az egészséges személyiség formálásnak, fejleszti az empátikus képességeket. A drámapedagógia ezért olyan eszköz a pedagógusok kezében, amellyel élniük kell munkájuk során.

A drámapedagógiai eszközök képesek fejleszteni a sérült személyiséget minden lehetőségével együtt, de ehhez ismerni kell hozzá a gyermekcsoportot, hogy a számukra legmegfelelőbb stratégiát, eszközöket válasszuk ki. A vizsgálat alapján jó lenne, pontosabb, hitelesebb eredményt kapnánk, ha olyan tanárok kérdeznék meg a gyermekeket, akik eleve tanítják is az osztályokat. Fontos kiemelnünk a kutatásunk korlátját is, hogy kis elemszámú mintán végeztük a vizsgálatokat, ami miatt általános következtetést nem vonhatunk le, de a vizsgálatunk alapján a leírt csoportokra az eredmények helytállóak. Azt tervezzük, hogy ugyanezt a drámafoglalkozást az osztályokban tanító magyarszakos kollégák is megtartják, majd megkérdezik a gyermekeket ugyanezzel a kérdőívvel. Érdeemes átgondolni, hogy a

szegregált osztályban milyen más módon lehetne megbízhatóbb eredményre szert tenni a kérdőív válaszolása során, mert a gyermekek sokszor mindent jóra értékelték. Eredményes lehet, ha a kérdőív kérdéseit ennél is egyszerűbben fogalmazzuk meg, vagy példával illusztráljuk.

A kutatás azért volt fontos, mert az eddigi tudásunkat elmélyíthettük, amely arra ösztönzött, hogy a legújabb információknak, módszereknek is utánanézzünk. Felhívhattuk a figyelmet arra, hogy az enyhe intellektuális képességzavarral küzdő gyermekek is szívesen részt vesznek drámapedagógia órán, nem kell félni attól, hogy nem megfelelő számukra, ugyan kis mintavételű csoportokról beszélünk, de látható volt, hogy kedvelték ezt az óraformát.

A kutatás során azzal tudtuk hozzájárulni a jelenleg rendelkezésre álló szakirodalomhoz, hogy megmutattuk, tankönyvi szöveget hogyan lehet egyszerűen dramatizálni, ami segíti a tipikusan és az atipikusan fejlődő gyermekek mindennapi tanulási nehézségeit áthidalni. Korszerű, mindennap alkalmazható gyakorlati feladatokat hoztunk, melyek bármely pedagógus számára jól használhatók valamennyi tanórán.

6. Hivatkozott irodalom

1. Bethlenfalvy Ádám (2020): *Dráma a tanteremben. Történetek cselekvő feldolgozása*. Budapest: Károli Gáspár Egyetem; L'Harmattan Kiadó.
2. Bolton, Gavin (1996): A tanítási dráma újragondolása – a drámaoktatás körül megjelent „mítoszok” vizsgálata. *Drámapedagógiai Magazin*, 6. évf. Különszám. 2-8. o.
3. Csájiné Knézics Anikó és Szilvásiné Turzó Ágnes (2008): Drámapedagógiai gyakorlatok az anyanyelvi órákon. *Anyanyelv-pedagógia*, 1. évf. 2. sz. o. n. <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=55> (2023. 01. 12.)
4. Debreczeni Tibor (é. n.): *Drámapedagógiai órák alsóban, felsőben és főiskolán*. Kecskemét: Magyar Drámapedagógiai Társaság; Kecskeméti Tanítóképző Főiskola.
5. Demeter Lázár Katalin (2011): *Játszótárs 2. Kreatívfejlesztés drámajátékokkal, történetekkel, beszéddel, logikai gondolkodással tizenéveseknek*. Szentendre: Geobook Kiadó.
6. Dr. Palásthy Ildikó (1992): A pszichodramától a drámapedagógiáig (hatásvizsgálat kisiskolások körében). *Drámapedagógiai Magazin*, 2. évf. 1.sz. 11-14. o.
7. Gabnai Katalin (1985): *Drámajátékok*. Budapest: Tankönyvkiadó.
8. Iványi-Szabó Rita (2021): *A drámapedagógia mint a magyartanítás megújulásának egyik lehetséges katalizátora*. <https://magyartanarok.wordpress.com/2021/02/02/a-dramapedagogia-mint-a-magyartanitas-megujulasanak-egyik-lehetseges-katalizatora/#more-14330> (2023. 01. 12.)
9. Iványi-Szabó Rita (2022): A kritika közös alkotás öröme – drámapedagógia a magyarórán. *Iskolakultúra*, 32. évf. 2. sz. 95-106. o.
10. Jánosiné Gyermán Erzsébet (2008): *Akarsz velünk játszani? Segédanyag a tánc és dráma tanításához*. Debrecen: Pedellus Tankönyvkiadó.
11. Kaposi László (1994): A tanár – szerepben. *Drámapedagógiai Magazin*, 4. évf. Különszám. 1-7. o.
12. Kaposi László (szerk.) (2004): *Dramatikus módszerek a bűnmegelőzés szolgálatában*. Budapest: Országos Bűnmegelőzési Központ; Magyar Drámapedagógiai Társaság.
13. Knausz Imre (2001): Drámapedagógiai stratégiák. *Drámapedagógiai Magazin*, 11. évf. 2. sz. 29-31.
14. Kovács György és Bakosi Éva (2005): *Játékpedagógiai ismeretek*. Debrecen: Magánkiadás.

15. Körömi Gábor (2015): Drámapedagógusok az iskolában. *Drámapedagógiai Magazin*, 25. évf. 2. sz. 14-20. o.
16. Marunák Ferenc (1991): Mi is az a drámapedagógia? (1. rész). *Drámapedagógiai Magazin*, 1. évf. 1. sz. 4-5. o.
17. Móka János (1991): Így rendeztem kisegítő iskolában. *Drámapedagógiai Magazin*, 1. évf. 1. sz. 18-19. o.
18. Móka János (1992): Drámapedagógia az enyhe fokban értelmi fogyatékos gyermekek körében. *Iskolakultúra*, 2. évf. 11-12. sz. 86-92. o.
19. Molnár Pál és Pintér Henriett (2018): Az együttműködés iránti attitűd hatása a közös tanulás és a közösséghez tartozás észlelésére kutatásalapú tanulásban részt vett tanulók körében. *Magyar Pedagógia*, 118. évf. 1. szám 3-26. o.
20. Neelands, Jonathan (1994): *Dráma a tanulás szolgálatában*. Budapest: Magyar Drámapedagógiai Társaság.
21. Novák Géza Máté (2016): Dráma és pedagógia. A drámapedagógia aktuális kérdéseiről. *Neveléstudomány: Oktatás – Kutatás – Innováció*, 4. évf. 2. sz. 43-52.
22. Orbán Réka (2015): Tanulásban akadályozott gyermekek kognitív fejlesztésének lehetőségei. *Különleges Bánásmód*, I. évf. 2. sz. 81-86. o.
23. Pinczésné Palásthy Ildikó (2009): A drámapedagógia produkciófelülete és hatásmechanizmusa. *Mediárium*, 3. évf. 1-2. sz. 89-98. o.
24. Szauder Erik (1993): Az oktatásban alkalmazott dráma értelmezése. *Új Pedagógiai Szemle*, 43. évf. 7-8. sz. 119-127. o.
25. Szauder Erik (1997): A dráma mint pedagógia. *Drámapedagógiai Magazin*, 7. évf. 2. sz. 10-16. o.
26. Szauder Erik (2001): Dramatikus eljárások a sérült gyermekek oktatásában és nevelésében. *Drámapedagógiai Magazin*, 11. évf. 2. sz. 32-35. o.
27. Trencsényi László (szerk.) (2008): *Dr. Áma. A drámapedagógia mint tudomány*. Budapest: Új Helikon Bt.
28. Tölgyessy Zsuzsanna (2018): *A drámapedagógia elmélete és gyakorlata*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem; Akadémiai Kiadó.
29. Vojnitsné Kereszty Zsuzsa – Kókayné Lányi Marietta (2008): *Könyv a differenciálásról. Máshonnan – máshogyan – együtt. Kézikönyv az 1–6. évfolyamon tanítók számára*. Budapest: Educatio Társadalmi Szolgáltató Közhasznú Társaság.

30. Wenczel Imre (2018): Kalandozásaim a drámapedagógia és a színjátszás világában
(vázlat második részlete egy lehetséges krónikához 1992-től 2018-ig)
Drámapedagógiai Magazin, 27. évf. 4. sz. 17-25. o.
31. Zalay Szabolcs (2008): A drámapedagógia lehetőségei az andragógiában.
Tudásmenedzsment, 9. évf. 2. sz. 92-98. o.

7. Melléklet

7.1. A tanulókkal kitöltött kérdőív

KÉRDŐÍV

Írd le a neved!.....

Húzd alá, melyik vagy te!

Fiú vagyok.   Lány vagyok.

Húzd alá, hogy hol tanulsz!

Egri Szalaparti EGYMI és Kollégium

Tiszaújvárosi Széchenyi István Általános Iskola

Értékelj az alábbi állításokat az órával kapcsolatban 1-5-ig, ahol az 1 a legrosszabb, az 5 a legjobbat jelenti. Karikázd be a megfelelőt!

1) Tetszett az óra.	1	2	3	4	5
2) Mozgalmas volt az óra.	1	2	3	4	5
3) Változatos feladatok voltak az órán.	1	2	3	4	5
4) Unalmas volt az óra.	1	2	3	4	5
5) Sok új feladat volt az órán.	1	2	3	4	5
6) Sokat szerepeltünk az órán.	1	2	3	4	5
7) Sok eszközt használtunk.	1	2	3	4	5
8) Csak tankönyvből tanultunk.	1	2	3	4	5

9) Csoportban is dolgozhattunk.

Igen

Nem

10) Lehetőséget kaptunk az órán, hogy meghallgassuk egymás gondolatait.

Igen

Nem

11) Volt lehetőség az órán arra, hogy önálló döntéseket hozzunk.

Igen

Nem

12) Csoportban, párban vagy egyedül volt jobb dolgozni? Csoportban

Párban

Egyedül

13) Mutatott számodra új feladatot a tanár?

Igen

Nem

- 14) Szokatlan feladatok voltak az órán? Igen Nem
- 15) Jutott elég idő a feladatokra? Igen Nem

Mennyire volt rád jellemző az órán? Értékelj 1-5-ig! (1= egyáltalán nem, 5= teljes mértékben) Karikázd be a megfelelőt!

12) Nem mertem megszólalni.	1	2	3	4	5
13) Meg akartam szólalni az órán.	1	2	3	4	5
14) Féltem, ha felszólítottak.	1	2	3	4	5
15) Kaptam megfelelő segítséget.	1	2	3	4	5
16) Szomorú voltam az órán.	1	2	3	4	5
17) Jól éreztem magam az órán.	1	2	3	4	5
18) Ügyesnek éreztem magam az órán.	1	2	3	4	5
19) Mertem kérdezni.	1	2	3	4	5
20) Izgatott voltam a feladatok miatt.	1	2	3	4	5
21) Egyedül akartam dolgozni.	1	2	3	4	5
22) Másokkal akartam együtt dolgozni.	1	2	3	4	5

- 23) Szeretnék máskor is ilyen órát. Igen Nem
- 24) Ezen az órán több figyelmet kaptam, mint máskor. Igen Nem
- 25) Nehéz feladatokat kaptunk az órán. Igen Nem
- 26) Megdicsérték az órán? Igen Nem
- 27) Melyik feladat tetszett a legjobban?

.....

.....

7.2. melléklet: Hozzájáruló nyilatkozat

SZÜLŐI (TÖRVÉNYES KÉPVISELŐI) HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Tisztelt Szülők!

Tóth Kinga vagyok, az Eszterházy Károly Katolikus Egyetem gyógypedagógia szakos hallgatója. Szakdolgozatom megírásához egy kutatást végzek, amelyben azt vizsgálom, hogy a drámapedagógia módszerekkel megtartott óra milyen előnyökkel jár a diákok számára. Ehhez kérem a hozzájárulásukat, mivel arra van szükségem, hogy abban osztályban, ahol az Önök gyermeke tanul, megtartsak egy drámás órát és a gyermekeik azt véleményezzék. A gyermekük véleményét anonim módon használnám fel a vizsgálatom során.

Eger, 2022. 10. 16.

Köszönettel: Tóth Kinga

Nyilatkozat

..... hozzájárulok, hogy.....
gyermekem részt vegyen a drámapedagógiai órán és válaszait anonim módon
felhasználhassák a kutatás során.
2022,.....

.....
Szülő aláírása

ÓRATERV

A pedagógus neve: Tóth Kinga

Óra helye: Tiszaújvárosi Széchenyi István Általános Iskola

Óra ideje: 2022.október 25.kedd 10:40-11:11:20

Műveltségi terület: Anyanyelv és irodalom

Tantárgy: Magyar irodalom

Osztály: 5.osztály

Az óra témája: Önismeret, emberismeret egy Ezópus-mese szemszögéből

Az óra cél- és feladatrendszere: A tanulók a közös tevékenységek révén ismeretet szereznek saját képességeiről és lehetőségeiről. Azonosítja a saját és mások alapvető érzelmeit, illetve kifejezi a problémáit. Képes az adott helyzeteknek megfelelő magatartási formákat alkalmazni. A tanuló tapasztalatot szerez arról, hogy lehet játszva tanulni. A tanuló törekszik a mások számára érthető és kifejező beszédre. Tanári segítséggel képes csoportos improvizációval kapcsolatos élmények szóbeli megfogalmazására, elképzelt vagy hallott események dramatikus megjelenítésére. Fejlődik a gyermek gondolkodása, problémamegoldó képessége, analízáló, szintetizáló képessége, empátiája, megfigyelőképessége. Képzelet és kreativitás fejlesztése

Az óra didaktikai feladatai: korábbi ismeretek alkalmazása, elmélyítése, konfliktushelyzet megoldása, együttműködés, szóbeli és írásbeli szövegalkotása, fejlesztő értékelés, önismeret fejlesztése,

Tantárgyi kapcsolatok: Tánc és dráma, természettudomány

Felhasznált források: Magyar nyelv és irodalom gyakorlókönyv 5.osztályosoknak

Dátum: 2022. október 25.

Időkeret	Az óra menete	Nevelési-oktatási stratégia			Megjegyzések
		Módszerek	Tanulói munkaformák	Eszközök	
1 perc	BEVEZETÉS A tanulók köszöntése Sziaztok! Ma egy olyan órán vesztek részt, amelyen új szempontból közelítjük meg az irodalmat. Segítetek nekem? Remek, akkor vágjunk is bele!	frontális kérdés	tanár dominanciájú frontális osztálymunka		
4 perc	RÁHANGOLÓDÁS Az első feladatban szavakat fogtok látni. Azt keressük, hogy hol hangozhatnak el, hol találkozhatunk velük? - Óperenciás tenger, - Üveghegy, - kerek erdő, - boszorkány, - 3 királyfi Válasz: a mesékben Igen, bizony a mesékben! FANTÁZIAGYAKORLAT Mit gondolsz, hogyan néz ki az Üveghegy? Kinek, mi a kedvenc meséje?	frontális kérdés frontális utasítás Ellenőrzés Értékelés Dicséret	tanár dominanciájú frontális osztálymunka Tanár dominanciájú osztálymunka, egyéni válaszadással		A gyermekek megoszthatják egyéni véleményüket.

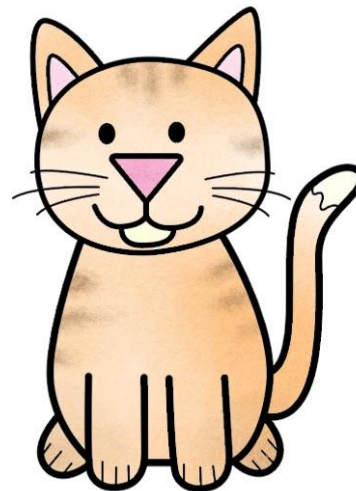
8 perc	KONCENTRÁCIÓS (PLETYKA) JÁTÉK Arra kérlek titeket, hogy alkossunk egy kört. A következő feladatban egy rövid mesét fogok sugni XY-nak. Ő pedig tovább fogja adni azt a mellette állónak, és így tovább. A lánc bezárulta után, az utolsó elmondja, hogy mit hallott. A mondat a következő: A egerek és a macskák folyton harcoltak egymással, de mindig az egerek vesztettek. Így az egerek vezetői szarvakat ragasztottak maguknak, amelyekkel kitűntek a többi egérke közül. Végül őket ették meg a macskák, mert nem tudtak bejutni az egérlyukba szarvacskáiktól. Mit gondoltok mi a pletyka? Olyan információ, ami szájról szájra terjed, van, aki elvesz belőle, van, aki hozzátesz, így a végére az információ teljesen más lesz.	Feladatadás Tanári utasítás Feladatvégzés Együttműködés Tanári kérdés Tanári magyarázat Tanári ismeretközlés Megbeszélés Ellenőrzés Értékelés Dicséret	Csoportmunka Tanár dominanciájú osztálymunka, egyéni válaszadással		Egyéni segítségnyújtás képességnek megfelelően.
8 perc	SZEREPFELVÉTEL A következő feladatban mindenki választhat egy színes kártyát.	Tanári utasítás Tanári ismeretközlés	Egyéni feladatvégzésen		Az osztály létszámától

4 perc	Ezen a kártyán egy állat fog szerepelni. Azt kérem, hogy ne mutasd meg senkinek, ugyanis kicsit mocorogni fogunk és úgy kell viselkedned, mint a kártyán szereplő állatnak. A mi feladatunk pedig az lesz, hogy kitaláljuk, milyen állat lettél. Aki a legügyesebb, óra végén jutalomban részesül! Kártyákon az alábbiak szerepelnek: Kutya, macska, bárány, kecske, tehén, egér, medve, malac, majom, Akinél a macska kártya volt, megkérem, hogy jöjjön ide, vegye fel ezt a cicajelmezt.	Tanári feladatadás Drámajáték Ellenőrzés Értékelés Dicséret	alapuló csoportos munka Egyéni feladatvégzésen alapuló csoportos munka	melléket 1. színes kártyák állatok fotóival Macska jelmez	függően ez a feladat vagy egyéni vagy páros gyakorlat lesz. A pedagógus egyénileg segítséget ad képességnek megfelelően. Megfigyeli a játékot. A végén ezt felhasználhatja a visszajelzésnél.
	Most pedig mindannyian kisegerekké változunk. Amíg a cica elfordul, addig a kisegerek párban elbújnak a teremben. Nézzük meg, kit talál meg először a macska! Mindenki visszamehet a helyére. Milyen érzés volt elbújni? Hogyan érezted magad az „egérlyukban”? Mit gondolt a macska?	Tanári utasítás Tanári feladatadás Drámajáték Tanári utasítás Tanári feladatadás Ellenőrzés	Egyéni/páros feladatvégzésen alapuló csoportos munka Egyéni munka		

5 perc	ÉRZELMEK Most pedig mindenki fog kapni tőlem egy tulajdonságot, érzelmet. Az lesz a feladat, hogy ezt a tulajdonságot vagy érzelmet is mutassuk meg a többieknek, el kell játszani. Én is beállok a játékba, ami marad kártya, az lesz az enyém. A kártyán szereplő tulajdonságok: kedves, erős, gondoskodó, nagyképű (beképzelt), szomorú, lusta, válogatós, durva, vidám, gondoskodó, csodálkozó	Tanári utasítás Tanári ismeretközlés Tanári feladatadás Drámajáték Ellenőrzés Értékelés Dicséret	Egyéni feladatvégzésen alapuló csoportos munka	színes kártyák tulajdonságokkal	Differenciálás: Ekkorra már fogom látni, hogy ki milyen ügyes volt az előző feladatban, annak alapján fogom kiosztani a kártyákat.
5 perc	A következő feladatban csoportban fogtok dolgozni. Ezen a színes lapon egy szomorú és vidám arcocskát láttok. Szeretném, ha az előbbi tulajdonságokat, érzelmeket csoportosítanátok aszerint, hogy negatív vagy pozitív számotokra. Írjátok a megfelelő helyre! 😊 kedves, erős, gondoskodó, lusta, vidám, udvarias ☹️ nagyképű, szomorú, válogatós, durva	Tanári utasítás Feladatadás Megbeszélés Ellenőrzés Értékelés Dicséret	3 fős csoport, kooperatív, csoportos	melléklet 2. Színes táblázat, kártyák, filctoll	A csoport kialakítása során heterogén csoportokat hozok létre. A csoportoknak segítek attól függően, hogy haladnak.

3 perc	Megbeszéljük, hogy kinek, miért negatív, pozitív az adott tulajdonság. Majd rangsoroljuk, hogy melyik a legrosszabb tulajdonság.	Tanári utasítás Megbeszélés Vita	Tanár dominanciájú osztálymunka, egyéni válaszadással		Figyelek arra, hogy mindenki elmondja a véleményét.
2 perc	Mi a véleményetek arról, aki mindig nagyképűen viselkedik? Mit kérnétek tőle? Mit javasoltok neki?	Tanári utasítás Megbeszélés Vita Ötletroham	Tanár dominanciájú osztálymunka, egyéni válaszadással		Időtől függően csökkentem a kérdések számát.
2 perc	BEFEJEZÉS Egyéni visszajelzés, értékelése az órai munkának. A jól dolgozó gyermekek állatos matricát kapnak.	Visszajelzés Értékelés Jutalmazás	Egyéni	matrica	

Melléklet 1.

Melléklet 2.

Csoportosítsd a tulajdonságot aszerint, hogy számodra negatív vagy pozitív! kedves, erős, gondoskodó, nagyképű (beképzelt), szomorú, lusta, válogatós, durva, vidám, udvarias	

7.4 melléklet: Magyar irodalom óraterv a többségi iskolában tanulók részére

ÓRATERV

A pedagógus neve: Tóth Kinga

Óra helye: Tiszaújvárosi Széchenyi István Általános Iskola

Óra ideje: 2022.október 26. szerda 9:30-10:15

Műveltségi terület: Anyanyelv és irodalom

Tantárgy: Magyar irodalom

Osztály: 5.osztály

Az óra témája: Ezópus-mese feldolgozása

Az óra cél- és feladatrendszere: Olvasás, az írott szöveg megértése. A tanuló felismeri és megérti azokat a különböző típusú, műfajú szövegeket, amelyekről tanul. Az olvasási, szövegértés képességének fejlesztése. A különböző nézőpontokat tisztázó, jobb megoldáshoz vezető lényegi kérdések azonosítása és feltevése. A tanuló törekszik a mások számára érthető és kifejező beszédre.

Az óra didaktikai feladatai: korábbi ismeretek alkalmazása, elmélyítése, konfliktushelyzet megoldása, együttműködés, szóbeli és írásbeli szövegalkotása, fejlesztő értékelés, önismeret fejlesztése. A tanultak alkalmazása egyszerű feladathelyzetekben. Helyesírási, kommunikációs-készség fejlesztése.

Tantárgyi kapcsolatok: Tánc és dráma, kommunikáció, természettudomány

Felhasznált források: Magyar nyelv és irodalom gyakorlókönyv 5.osztályosoknak

Dátum: 2022. október 26.

Időkeret	Az óra menete	Nevelési-oktatási stratégia			Megjegyzések
		Módszerek	Tanulói munkaformák	Eszközök	
1 perc	BEVEZETÉS Előkészítés, tanulók köszöntése	frontális			
1 perc	RÁHANGOLÓDÁS Ráhangoló beszélgetés, játékok Kinek, mi a kedvenc állata? Kutya, macska, sün, zebra	Frontális kérdés Megbeszélés	Tanár dominanciájú osztálymunka, egyéni válaszadással	IKT tábla Melléklet 1. kép Ezópuszról	Amennyiben azt látom, hogy lehetséges, ki lehet jönni a táblához odahúzni a megfelelő csoportba az állatokat.
2 perc	Milyen állatokat ismertek? Felírok néhányat a táblára is. kutya, macska, zsiráf, mókus, teknős	Frontális kérdés Ellenőrzés Értékelés Dicséret		IKT tábla	
2 perc	Csoportosítsuk, hogy melyik az az állat, amivel otthon, bármikor találkozhatunk a ház közelében, és melyik az, amelyikkel csak az erdőben, vagy az állatkertben? Gyermekek kijöhetnek a táblához, odahúzni egyet-egyét	Megbeszélés Ellenőrzés Értékelés Dicséret			
8 perc	JELENTÉSTEREMTÉS A következőkben párban dolgoztok, a padtársatok lesz a párotok. A következő feladatban színes kártyákat fogtok kapni, amelyen állatokat láthattok.	Frontális, tanári feladatadás	Páros munka	Melléklet 2. színes kártyák	Az óra végi jutalom lehet kis ötös is, amennyiben a vezető tanár is hozzájárul.

11 perc	Az lesz a feladat, hogy párosítsátok őket aszerint, hogy melyik, melyiknek az elesége, tápláléka. Akik a leggyorsabbak volt, azok az óra végén jutalomban részesülnek! Kutya- csont Nyúl- répa Mókus – mogyoró Macska- egér ISMERETBŐVÍTÉS Új ismeret: ismeretlen szöveg feldolgozása A mai órán egy Ezópusz mesét fogunk megismerni. Nyissuk ki az olvasókönyvünket! Olvassuk el közösen a mesét! Ha találkoztok benne olyan szóval, amit nem ismertek, húzzátok alá, hogy a végén meg tudjuk beszélni! A szövegolvasása közben törekszem arra, hogy minden gyermek olvasási lehetőséghez jusson! Volt-e olyan szó, kifejezés, amit nem ismertetek? Esetleg valaki meg tudja-e magyarázni mit jelent?	Megbeszélés Ellenőrzés Értékelés Dicséret Tanári ismeretközlés Tanári utasítás Tanári feladatadás Ellenőrzés Értékelés Dicséret	Egyéni feladatmegoldás	Melléklet 1. Ezópusz mese ceruza	Az olvasás során szükség szerint segíték a nehéz szavakban, a szöveg hosszában, olvasás hosszában differenciálok képességeknek megfelelően.
4 perc					

	Lehetséges szómagyarázatok: fejetlenség = zűrzavaros állapot nagyzolás = úgy viselkedik, hogy kiválóbbnak tűnjön a többiektől	Tanári kérdés Megbeszélés Ellenőrzés Értékelés Dicséret	Tanár dominanciájú frontális munka, egyéni válaszadással		
4 perc	MEGÉRTÉS ELLENŐRZÉSE A következőkben 3 kérdést fogtok látni, a kérdések az óra vázlatát is adják, azért ezt mindenki írja fel. 1. Kik a történet szereplői? 2. Mi a történetben a váratlan fordulat? 3. Mi lesz a történet megoldása?	Tanári utasítás	Egyéni	IKT eszközön 3 kérdés kivetítése Füzet, ceruza	Igyekszem figyelni, hogy képességük szerint differenciáljak. Emiatt változhat, hogy melyik padsor, melyik kérdésre fogja keresni a választ.
4 perc	Ha megvagytok vele, akkor az első padsor az első kérdésre keresse meg a választ, a második a másodikra, a harmadik pedig a harmadik kérdésre. Válaszok: 1. A mese szereplői az egerek és a macskák. 2. Az egerek vezéreket választottak, tőlük várták a megoldást. 3. A vezéreket megették a macskák, mert szarvakat ragasztottak, hogy kitűnjenek a többiek közül.	Tanári utasítás, feladatadás Tanári kérdés Megbeszélés Ellenőrzés Értékelés	Egyéni Tanár dominanciájú frontális munka, egyéni válaszadással		Ha egy kérdés könnyűnek bizonyul, akkor kiegészítő kérdéssel készülök: Keressetek főneveket az első mondatban! Milyen egyszerű kötőszavakat találunk a második mondatban?

6 perc	Ki mit írt a feladatok megoldásához?	Dicséret			
2 perc	BEFEJEZÉS Az órai munka visszajelzése egyénileg, a gyermekek számára. Házi feladat: olvassátok el, hogy ki volt Ezópusz. Ezt az olvasókönyvben a mese alatt találjátok.	Egyéni visszajelzés Értékelés, Jutalmazás	Egyéni	Kisötös	Megfigyelem a füzetben az órai vázlatot. Ha valaki lemaradt, nem jelezte, segíték neki.

mindkét
őzában, hanem
mesék nyelve-
és tanulságokat

ket, amelyek sze-
az állatokat, ami-
berekre vonatkoz-
ngeségeket, rossz

szóló mondást?

róka mond, és

t is készíthetsz

vagy a hiúságról

a címét a füze-

Az egerek és a macskák

Az egerek és macskák között folyt a háború. Az egerek folyton vereséget szenvedtek; ezért aztán összegyűltek, és megállapították, hogy ezt a fejetlenség miatt kellett elszenvedniük. Ezért tehát kiválasztottak néhányat maguk közül, és vezéreké választották őket.

Ezek ki akartak tenni társaik közül, és ezért szarvakat illesztettek a fejükre. Megkezdődött a csata, és úgy esett, hogy az egérsereg vereséget szenvedett. A többiek a lyukakhoz futottak, és könnyen be is bújtak; de a vezérek a szarvuk miatt nem tudtak bejutni; így megfogták és megették őket.

A nagyizolás sokaknak bajt okoz.

AI SZÓPOSZ
Sarkady János fordítása

KÉRDÉSEK, FELADATOK

1. Mi lehetett a mese szereplői közötti harc oka?
2. Mit tettek az egerek vezérei, hogy kitűnjenek társaik közül?
3. Mi okozta a vezérek vereségét? Milyen tanulságot vonhatsz le ebből?
4. Készítsd el a mese vázlatát az események rendezésével!
  - a) Pusztulás, csata, vezérválasztás, menekülés
  - b) Írd a szerkezeti fogalmakat a megfelelő vázlatpontokhoz! (bevezetés, főrész, befejezés)
5. Játssz el társaiddal a mesét!

AI SZÓPOSZ: ókori görög meseíró. Meséi általában rövidek, állatszereplői, és a történetekkel rendelkeznek. A mesék csattanós befeje-

Melléklet 2.: Jelentésteremtés képek

